

Brott i nära relation och olaga förföljelse

Rättslig vägledning 2024:2
Utvecklingscentrum
April 2024

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
2	Fridskränkingsbrotten.....	6
2.1	Normaliseringsprocessen	6
2.2	Brottens syfte och konstruktion	7
2.2.1	Syfte	7
2.2.2	Konstruktion	7
2.2.3	Särskilt om vissa av de enskilda brotten.....	8
2.3	Begreppet närstående	10
2.4	Upprepad kränkning av personens integritet	12
2.4.1	Antal gärningar.....	12
2.4.2	Tidssamband	13
2.5	Ägnat att allvarligt skada självkänslan	13
2.6	Straffvärde	15
2.7	Preskription	16
2.8	Konkurrensregler.....	16
2.9	Rättskraft.....	17
3	Olaga förföljelse.....	19
3.1	Bakgrund	19
3.2	Brottets konstruktion	19
3.3	Upprepad kränkning av personens integritet	20
3.4	Straffvärde och preskription	21
4	Våld i ungas parrelationer	22
4.1	Våldets karaktär, frekvens och konsekvens.....	22
4.2	Ungas relationer och begreppet närstående.....	23
4.3	Olaga förföljelse vid upprepade brottsliga gärningar.....	23
5	Förundersökningen.....	24
5.1	Förundersökningsledning.....	24
5.2	SUB-metoden i förundersökningen.....	25
5.3	Direktiv	26

5.4	Målsägandeförhöret.....	26
5.4.1	Målsägandens berättelse	27
5.4.2	Målsägande som inte vill medverka.....	29
5.4.3	Målsägande med särskilda sårbarhetsfaktorer	30
5.4.4	Målsägandebitråde.....	31
5.4.5	Stödperson	31
5.4.6	Åklagarnärvaro vid förhör.....	31
5.4.7	Platsen för förhöret.....	32
5.5	Förhöret med misstänkt.....	32
5.6	Uppläst och godkänt	33
5.7	Särskilt om telefonförhör.....	33
5.8	Kontroll av nedlagda förundersökningar	34
5.9	Preliminär gärningsbeskrivning	35
5.10	Bevissäkring	35
5.10.1	Barn som bevittnar våld.....	35
5.10.2	Video- eller fotodokumentation av brottsplatsen	36
5.10.3	Video- eller fotodokumentation av parternas skador ...	37
5.10.4	Promemoria av polis på brottsplatsen.....	38
5.10.5	Kriminalteknik – NFC	38
5.10.6	Provtagning för alkohol och droger	39
5.10.7	Journalanteckningar och rättsintyg.....	39
5.10.8	Övrig stödbevisning.....	40
5.11	Tvångsmedel.....	42
5.11.1	Personella tvångsmedel.....	42
5.11.2	Reella tvångsmedel.....	43
5.11.3	Särskilt om beslag av skriftliga meddelanden mellan närstående.....	44
5.11.4	Hemliga tvångsmedel	44
5.12	Reglerna om tidiga förhör.....	45
5.12.1	Åberopande av videoförhör som bevis	45
5.12.2	Vittnesattester.....	47
5.13	Säkranande av skadeståndsanspråk	47
5.14	Heder	48

6	Åtalet	49
6.1	Gärningsbeskrivningens utformning vid fridskränkingsbrott och olaga förföljelse	49
6.1.1	En uppsamlade åtalspunkt för flera opreciserade gärningar	49
6.1.2	Yrkande om olaga förföljelse i andra hand.....	49
6.1.3	När tidigare väckta åtal eller dom avgör brottets rubricering	49
6.2	Försvårande omständigheter	50
6.3	Yrkande om utvisning	51
7	Beslutsmotiveringar och underrättelser om beslut.....	52
8	Sekretess och säkerhet.....	53
8.1	Allmänt om skyddade personuppgifter	53
8.2	Hantering av ärenden med sekretessbelagda uppgifter	54

1 Inledning

Brott i nära relation drabbar både barn och vuxna, kvinnor såväl som män, och förekommer även i samkönade relationer. Det är väl känt att denna typ av brottslighet är svår att utreda eftersom brottsplatsen ofta är i hemmet utan åsna vittnen. I regel krävs att målsäganden medverkar i vart fall inledningsvis av utredningen och kan bidra med en berättelse och viss stödbevisning. Inte sällan är det också då som den bästa bevisningen är möjlig att säkra.

De framgångsfaktorer som har kunnat identifieras i utredningar om brott i nära relation, brott mot barn och sexualbrott har samlats i ett uppdaterat metodstöd; *SUB – utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer*¹, i vilket en effektiv handläggning betonas.

Denna rättsliga vägledning bygger på SUB-metodens råd och rekommendationer om effektiv handläggning och erbjuder ett fördjupat praktiskt stöd för den operativa åklagaren. Hänsyn har också tagits till Polismyndighetens metodstöd *Checklistor för initiala utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer*, som trädde i kraft i september 2023.

Vägledningen utgör en uppdaterad och delvis omarbetad version av den tidigare handboken på området och innehåller nya avsnitt som bland annat berör olaga förföljelse, våld i ungas parrelationer och reglerna om tidiga förhör ur perspektivet brott i nära relation. Strukturen har också ändrats; de första avsnitten innehåller en beskrivning av fridskränkingsbrottet och olaga förföljelse och de följande avsnitten innehåller en redogörelse för förundersökningsledningen och de utredningsåtgärder som framstår som centrala vid utredningar av brott i nära relation. Det tidigare avsnittet om praxis har lyfts ut och ligger istället på ämnessidan för brott i nära relation på Rånet.

Den här vägledningen fokuserar huvudsakligen på vuxna målsägande. Sexualbrott och brott mot barn behandlas i separata rättsliga vägledningar. Målgrupp är i första hand åklagare med liten erfarenhet av ämnesområdet, varför vissa avsnitt är mer ingående.

Den här rättsliga vägledningen

- ersätter handboken *Handläggning av brott i nära relation*
- kompletterar RåV 2023:6 *SUB – utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer*.

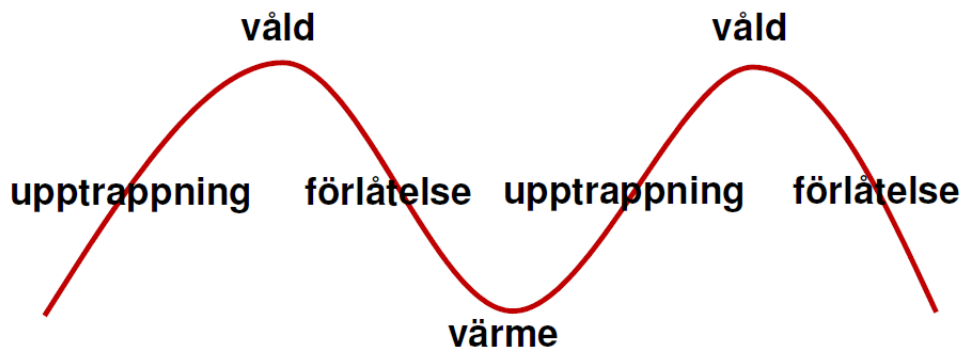
¹ RåV 2023:6.

2 Fridskränkningens brotten

2.1 Normaliseringsprocessen

Normaliseringsprocessen är ett vedertaget begrepp för att beskriva hur både gärningsperson och brottsoffer påverkas av upprepat våld i en nära relation. För båda parter kan våldet komma att uppfattas som ett normalt inslag i relationen och gränserna förskjuts för vad som kan anses utgöra ett acceptabelt beteende – våldet förminskas medan värdet av positiva handlingar förstoras. Perioder utan våld framstår som positiva just för att inget våld förekommit. För gärningspersonen blir våldet ett sätt att få kontroll över brottsoffret som anpassar sig och vill vara till lags för att våldet ska upphöra. Denna process kan förklara varför brottsoffret antingen inte vill eller i vart fall har svårt att bryta en våldsamt relation.²

Normaliseringsprocessen bör ses som ett mönster med många möjliga variationer inom och mellan olika parrelationer. Några viktiga inslag i detta mönster är kontroll, isolering, växling mellan våld och värme i relationen samt båda parter förminskning av våldet.

Källa: Våld i nära relationer – Hur kan hälso- och sjukvården bli bättre på att se tecken, symptom och våga fråga? Karolin Olstam, Region Östergötland, 30 mars 2021.

Våld eller hot kan riktas, förutom mot brottsoffret själv, även mot brottsoffrets barn, husdjur och värdesaker. För brottsoffret är det inte alltid det fysiska våldet som är värst utan nedvärderande ord och andra kränkningar kan vara minst lika smärtsamma och något som brottsoffret kan bära med sig mycket länge. Insikterna om normaliseringsprocessen påverkade utformningen av fridskränkningens brotten.³

² Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar, Heimer och Sandberg, Studentlitteratur, andra upplagan s. 68-69.

³ Heimer och Sandberg, s. 69.

2.2 Brottens syfte och konstruktion

2.2.1 Syfte

I förarbetena till fridskränkingsbestämmelserna i 4 kap. 4 a § BrB uttalas att mäns våld mot kvinnor utgör ett allvarligt samhällsproblem och att det är en prioriterad uppgift för rättsväsendet att bekämpa denna typ av brottslighet. Införandet av en ny straffbestämmelse var därför angeläget i syfte att markera samhällets avståndstagande. Det var också en viktig åtgärd för att synliggöra det våld som kvinnor utsätts för i hemmen samt för att höja straffvärdet för sådana brott. Syftet med bestämmelsen är att kunna ta hänsyn till den utsatta personens hela situation.⁴

2.2.2 Konstruktion

Fridskränkningens brott är konstruerade på så sätt att brotten består av flera var för sig straffbelagda gärningar, vilket framgår av uppräkningslistan i 4 kap. 4 a § BrB. Uppräkningslistan är uttömmande, vilket innebär att det enbart är brott enligt nämnda lagrum som kan läggas till grund för ett fridskränkingsbrott.

Det krävs att gärningspersonen begått flera brottsliga gärningar mot samma målsägande och att gärningarna är föremål för prövning samtidigt för att bestämmelsen ska vara tillämplig (se vidare om antal gärningar i avsnitt 2.4.1).

Det krävs också att gärningarna begåtts mot en närstående eller tidigare närstående person, att var och en av gärningarna utgjord led i en upprepad kränkning av personens integritet samt varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla.

Brottet grov kvinnofridskränkning är reglerat i bestämmelsens andra stycke. Den är enbart tillämplig då gärningarna har begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift eller sambo med. Alla övriga närstående relationer omfattas istället av grov fridskränkning som regleras i första stycket.

---

⁴ Prop. 1997/98:55 s. 21, 23 och 133.

2.2.3 Särskilt om vissa av de enskilda brotten

Skadegörelse

Att gärningar enligt 3, 4 och 6 kap. BrB innefattar en kränkning av den personliga integriteten står klart. Som grund för att låta även brottet skadegörelse omfattas av regleringen har i förarbetena angetts att skadegörelse av egendom tillhörande en närstående person många gånger måste anses utgöra ett direkt angrepp på offrets integritet. Våld riktat mot exempelvis ett husdjur tillhörande målsäganden kan betraktas som skadegörelse och kan därmed ingå i ett fridskränkingsbrott.⁵

Överträdelse av kontaktförbud

Överträdelse av kontaktförbud är i grunden ett brott mot myndighets bud. Eftersom själva syftet med förbudet är att skydda en enskild person från oönskade kontakter och en överträdelse inte sällan också innebär en kränkning av skyddspersonens personliga integritet har det ansetts rimligt att även detta brott kan ingå i fridskränkingsbrottet.⁶ En förutsättning för att överträdelsen ska anses ha inneburit en kränkning av den personliga integriteten är dock att skyddspersonen har lagt märke till eller har haft anledning att lägga märke till överträdelsen.⁷

Förtal och grovt förtal

Förtal och grovt förtal är de brott som senast har lagts till i brottskatalogen för fridskränkingsbrotten efter en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2022. Av förarbetena framgår att om målsäganden angett ett förtalsbrott till åtal *och* brottet ingår i en förundersökning avseende fridskränkingsbrott bör åtal ofta anses vara påkallat ur allmän synpunkt.⁸ Förtal och grovt förtal hör i dessa fall under allmänt åtal, vilket innebär att åtalsprövningsregeln i 5 kap. 5 § BrB inte blir aktuell.⁹

Förtal kan användas som ett medel för att systematiskt trakassera eller kränka en närstående eller tidigare närstående person, exempelvis via sociala medier. Enligt förarbetena kan det i regel förutsättas att förtal utgör en kränkning av den personliga integriteten, vilket typiskt sett också skadar självkänslan hos den utsatta personen. Huruvida det är fråga om allvarlig skada får dock avgöras i det enskilda fallet.¹⁰

---

⁵ Prop. 2012/13:108 s. 14.

⁶ Ibid s. 13 ff.

⁷ Prop. 2010/11:45 s. 77.

⁸ Prop. 2020/21:217 s. 19.

⁹ Se RåV 2022:2 för mer information om förtal.

¹⁰ Prop. 2020/21:217 s. 38.

Ofredande

Något som blivit en vanlig företeelse är att gärningspersonen använder sig av tekniska hjälpmedel eller platsfunktioner i olika appar för att efterforska och övervaka var målsäganden befinner sig. Genom att placera en gps i målsägandens bil eller i ett gosedjur tillhörande ett gemensamt barn kan gärningspersonen effektivt skaffa sig kontroll över målsägandens rörelsemönster och insyn i dennes privatliv, vilket kan utgöra en sådan kännbar fridskränkning för målsäganden som brottet ofredande förutsätter.

I propositionen 2016/17:222 Ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten, uttalas avseende ofredande att en gärning som består av ett *fysiskt angrepp* kan vara ägnad att kränka den utsattes frid på ett kännbart sätt även om denne inte uppfattar angreppet vid tidpunkten för gärningen, exempelvis på grund av sömn eller medvetlöshet. Det innebär att det är det fysiska angreppet i sig som utlöser straffansvaret.

För *andra hänsynslösa ageranden* som inte utgör fysiska angrepp krävs för straffansvar att den utsatte uppfattar angreppet. Angreppet behöver dock inte uppfattas när det företas utan det kan ske vid en senare tidpunkt. Den omständigheten att brottsoffret uppfattar angreppet först vid en senare tidpunkt gör inte angreppet mindre straffvärt. En förutsättning för straffansvar är dock att gärningspersonens uppsåt täcker att den utsatte uppfattar angreppet. Om det skulle passera lång tid mellan den tidpunkt angreppet utfördes och när det uppfattades av brottsoffret bör det kunna påverka bedömningen av om gärningen var ägnad att kränka den angripnes frid.¹¹

I ett hovrättsavgörande hade den tilltalade installerat dels två gps-sändare i målsägandens bil, dels kameror i den gemensamma bostaden utan att målsäganden lämnat sin tillåtelse eller i övrigt kände till åtgärderna. Den tilltalades syfte med installationerna var att kontrollera målsägandens förehavanden, vilket enligt hovrätten utgjorde ett hänsynslöst agerande. Vad gällde gps-sändarna hade målsäganden misstänkt att den tilltalade hade placerat något i hennes bil eftersom han vid samtal med henne verkade veta var hon befann sig och snabbt kunde komma till platsen. För vittnen hade målsäganden också berättat att hon upplevde att hon var förföljd eller avlyssnad. Enligt hovrätten hade målsäganden därmed uppfattat det hänsynslösa agerandet under tiden det pågick och den tilltalade hade därmed kränkt hennes frid på ett kännbart sätt. Vad gäller de kameror som den tilltalade hade installerat i bostaden hade målsäganden inte uppfattat att de fanns där och hon kunde heller inte närmare beskriva vid vilken tidpunkt hon fick veta det. I denna del ansåg hovrätten att det inte var visat att målsäganden hade uppfattat agerandet när det utfördes och inte heller att det var utrett hur lång tid som hade passerat mellan agerandet och när hon uppfattade det. Den tilltalade

---

¹¹ Prop. 2016/17:222 s. 60 och 100.

dömdes således för ofredande enbart avseende gps-sändarna som hade installerats i målsägandens bil.

Av det sagda följer att utredningar avseende gärningar som utgörs av annat hänsynslöst agerande än fysiska angrepp inte bara bör säkra bevisning om den misstänkta personens faktiska agerande utan även om i vilken mån målsäganden har uppfattat angreppet och i så fall vid vilken tidpunkt.

En annan vanlig företeelse är *kränkande tillmälen och andra nedsättande kommentarer* som gärningspersonen kan rikta mot målsäganden. Sker detta återkommande och över tid brukar det i dagligt tal kallas för psykisk misshandel. Ett sådant beteende kan utgöra ett effektivt sätt att bryta ned målsäganden och kan av offret upplevas som värre än fysisk misshandel. Enligt ett avgörande från Högsta domstolen (HD) kan kränkande uttalanden i många fall utgöra förolämpning; för att ofredande ska föreligga krävs det att handlingen med hänsyn till omständigheterna innefattat en kännbar fridskränkning.¹²

Det är Utvecklingscentrums uppfattning att verbala kränkningar som sker upprepat och över tid och som riktas mot samma målsägande vanligtvis kan anses vara ägnade att kränka den utsattes frid på ett kännbart sätt, oavsett om det riktas mot en närstående eller inte.

2.3 Begreppet närstående

Begreppet närstående är centralt för avgränsningen av vilka brott som kan anses ingå i kategorin brott i nära relation. Brottsbalken innehåller inte någon definition av begreppet, varför ledning istället får hämtas i förarbeten och praxis.

I detta sammanhang avses med närstående en snävare krets av personer än vad som omfattas av undantaget från vittnesplikten i 36 kap. 3 § RB.

Vid införandet av fridskränkingsbrotten uttalades i förarbetena att begreppet närstående främst avser en person med vilken gärningspersonen har eller har haft ett förhållande, exempelvis någon som är eller har varit gift eller sammanboende under äktenskapsliknande förhållande med gärningspersonen. Begreppet omfattar dock även barn till gärningspersonen, barn till en person som gärningspersonen bor eller har bott tillsammans med (styv barn) eller personer som är nära släkt med gärningspersonen i egenskap av förälder eller syskon. Normalt innebär närståendebegreppet att gärningspersonen och brottsoffret bor eller har bott tillsammans.¹³

---

¹² NJA 2000 s. 661.

¹³ Prop. 1997/98:55 s. 132.

Det intresse som straffbestämmelsen i 4 kap. 4 a § BrB ska skydda utgörs av den särskilt utsatta situation som ett brottsoffer i förhållande till gärningspersonen kan befinna sig i. Denna situation kännetecknas av att det mellan parterna föreligger en *både praktisk och känslomässig bindning som inte är alltför kortvarig*. Det är just dessa moment som är avgörande vid bedömningen i det enskilda fallet om parterna i den ifrågavarande relationen kan anses vara närstående i den bemärkelse som avses i bestämmelsen. Det krävs inte att parterna bor eller har bott tillsammans utan begreppet närstående har i praxis ansetts omfatta även fall då brott har förövats av en man mot en kvinna med vilken han levit i en fast parrelation, trots att de hade tillgång till varsin bostad (särbos).¹⁴

I praxis finns exempel på hur begreppet närstående har tolkats. Parter som tidigt i förhållandet haft planer på att flytta ihop och där mannen förvarade kläder och personliga saker i kvinnans bostad men inte hade nyckel dit har ändå ansetts vara närstående.¹⁵ Parter som var bosatta på skilda orter men som har besökt och sovit över hos varandra relativt ofta har bedömts vara ett etablerat par och ha en sådan känslomässig bindning till varandra som kan vara fallet i ett samboförhållande. Förhållandet varade i över sex månader, vilket var tillräckligt för att parterna skulle betraktas som närstående.¹⁶

Till skillnad från ovan nämnda exempel har ett par som inte hade bott tillsammans och vars förhållande varat knappt tre månader inte ansetts vara närstående i den bemärkelse som avses i fridskränkingsbrotten.¹⁷

HD har även uttalat att personer som står i en sådan känslomässig relation till varandra att sexuellt umgänge brukar ingå i liknande förbindelser kan utgöra ett parförhållande i lagens mening även om något sexuellt samliv inte förekommer. Orsaken till frånvaron av sexuellt samliv saknar betydelse. Det avgörande är istället att relationen ska kännetecknas av en sådan nära gemenskap i personligt hänseende som normalt förekommer mellan gifta.¹⁸

Som tidigare nämnts omfattas även personer som är nära släkt med gärningspersonen som barn, föräldrar och syskon av närståendebegreppet. Vuxna syskon och vuxna barn som under en längre tid inte delat hushåll med gärningspersonen eller målsäganden kan i och för sig ha en känslomässig bindning till denne men har kanske inte en sådan praktisk bindning som krävs för att betraktas som närstående i detta sammanhang. Bedömningen av om parterna ska anses vara närstående får dock göras utifrån omständigheterna i det enskilda ärendet.

---

¹⁴ NJA 2004 s. 97.

¹⁵ Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 2010-01-28, mål B 1822-09.

¹⁶ Hovrätten för Nedre Norrland dom 2011-12-20, mål B 1041-11.

¹⁷ Svea Hovrätt RH 2016:29.

¹⁸ HD 2022-07-08, mål T 6931-21.

Om den misstänkta personen förnekar att denne är närstående till målsäganden bör det inom ramen för förundersökningen även utredas vilken typ av relation som parterna har. Vid ett åtal bör åklagaren i dessa fall också åberopa bevis som styrker de omständigheter som talar för att ett närståendeförhållande föreligger. Om det råder tveksamhet kring om förutsättningarna för grov kvinnofridskränkning är uppfyllda i detta avseende bör åklagaren framställa ett yrkande i andra hand om grov fridskränkning.

2.4 Upprepad kränkning av personens integritet

2.4.1 Antal gärningar

Gärningar som prövas samtidigt

För att rekvisitet upprepad kränkning ska vara uppfyllt krävs att det rör sig om fler än två brottsliga gärningar som är föremål för bedömning samtidigt. Utgångspunkten för bedömningen bör dock vara de enskilda gärningarnas karaktär; ju allvarligare en gärning är desto färre gärningar behövs för att dessa sammantaget ska anses utgöra en upprepad kränkning. Även gärningar som var för sig är relativt lindriga till sin karaktär, exempelvis ringa misshandel, ofredande och hemfridsbrott, men som sker vid upprepade tillfällen kan sammantaget anses utgöra en sådan upprepad kränkning som avses.¹⁹

Gärningar enligt 3, 4 eller 6 kap. BrB, som enligt reglerna om konkurrens ska åtalas särskilt och alltså inte utgör ett delbrott i fridskränkingsbrotten, kan dock ändå beaktas vid bedömningen av om andra gärningar utgjort led i en upprepad kränkning och varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla. Det innebär att gärningar som tillsammans inte når upp till en sådan upprepad kränkning som krävs, ändå kan bedömas som ett fridskränkingsbrott när det finns andra allvarligare gärningar som är föremål för bedömning samtidigt och som är begångna mot samma målsägande.²⁰

Sådana handlingar eller kränkande beteenden från gärningspersonens sida som inte når upp till någon form av straffbelagd gärning men som vid en helhetsbedömning av målsägandens situation ändå kan tyckas utgöra en del av kränkningen, kan inte åberopas som grund för att de åtalade brotten utgör led i en upprepad kränkning. Lindriga former av vad som brukar kallas för psykisk misshandel, exempelvis nedlåtande uttalanden eller vissa kontrollerande beteenden, kan alltså inte kvalificera enskilda gärningar till ett fridskränkingsbrott.²¹ Istället kan sådant kränkande agerande få betydelse för att belysa under vilka omständigheter de enskilda gärningarna i ett fridskränk-

---

¹⁹ Prop. 1997/98:55 s. 77 och 131–133.

²⁰ Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom den 18 maj 2009, mål B 452-09.

²¹ Prop. 1997/98:55 s. 78.

ningsbrott har begåtts och därmed för bedömningen av brottslighetens samlade straffvärde.²²

Betydelsen av tidigare lagföring

Det finns inget krav på att gärningspersonen tidigare ska ha blivit lagförd för brott; de åtalade gärningarna kan vara tillräckliga för att kränkningen av brottsoffrets integritet vid en samlad bedömning ska anses vara upprepad.²³

Tidigare brottslighet kan dock beaktas vid bedömningen av om åtalade gärningar utgjort ett led i en upprepad kränkning av målsäganden. De tidigare gärningarna kan belysa de förhållanden under vilka de åtalade gärningarna har ägt rum och innebär inte att den tilltalade döms på nytt för redan lagförda brott.²⁴

Om gärningspersonen tidigare är dömd för samma typ av brottslighet mot samma målsägande kan det alltså räcka med två nya brottsliga gärningar. En enstaka ny gärning i förening med en gärning som domstol redan dömt över kan däremot inte leda till ansvar för fridskränkningensbrotten utan det krävs att flera brottsliga gärningar är uppe till bedömning samtidigt.²⁵

2.4.2 Tidssamband

I kravet på upprepad kränkning ligger vidare att det måste finnas ett visst tidsmässigt samband mellan de enskilda gärningarna. Lagstiftaren har överlämnat åt rättstillämpningen att avgöra vad detta konkret betyder, varför ledning inte kan hämtas i förarbetena. En alltför lång eller en mycket kort tidsrymd mellan de enskilda gärningarna kan medföra att rekvisitet *upprepad kränkning* inte är uppfyllt. Exempelvis har ett flertal kränkande gärningar som inträffat under två dagar inte ansetts vara av sådan omfattning att kränkningen kan anses som upprepad.²⁶ Vidare har i praxis en period uppgående till ungefär nio månader mellan gärningarna inte bedömts vara för lång i detta avseende.²⁷ En prövning utifrån förutsättningarna i det enskilda ärendet måste dock göras.

2.5 Ägnat att allvarligt skada självkänslan

Frågan om de enskilda gärningarna som ingår i fridskränkningensbrottet har varit ägnade att allvarligt skada brottsoffrets självkänsla ska besvaras med beaktande av brottsoffrets hela situation. Bedömningen ska utgå dels från

---

²² NJA 2004 s. 437.

²³ Prop. 1998/99:145 s. 13.

²⁴ Prop. 1997/98:55 s. 81–82, prop. 1998/99:145 s. 13 och NJA 1999 s. 102.

²⁵ Prop. 1997/98:55 s. 131 och Hovrätten för Västra Sverige RH 2006:29.

²⁶ Hovrätten över Skåne och Blekinge RH 2008:7.

²⁷ NJA 2004 s. 437.

omständigheter kring brottsoffret, exempelvis avsaknad av socialt nätverk eller bristande språkfärdigheter, dels hur allvarliga gärningarna har varit.²⁸

I det enskilda ärendet är det inte nödvändigt att bevisa att brottsoffrets självkänsla verkligen har skadats utan det är tillräckligt att gärningarna typiskt sett, med beaktande av brottsoffrets situation, varit ägnade att allvarligt skada hens självkänsla.

Det krävs inte att gärningspersonen har haft som syfte att allvarligt skada brottsoffrets självkänsla eller att gärningspersonen själv gör värderingen att gärningarna varit ägnade att ha den effekten; det är tillräckligt att gärningspersonen haft uppsåt till de faktiska omständigheter som läggs till grund för bedömningen.²⁹ Det innebär att åklagaren inte behöver bevisa att gärningspersonen har haft ett visst motiv för sitt agerande.

I förarbetena påpekas att de flesta brott enligt 3, 4 eller 6 kap. BrB är så kvalificerade att de typiskt sett innebär att självkänslan hos den utsatta personen skadas. När det gäller lindrigare brott krävs att gärningen ingår i ett mönster som sammantaget leder till att den kränkta personen bryts ned för att gärningarna ska anses vara ägnade att *allvarligt* skada självkänslan.³⁰ Under förundersökningen bör det därför i förhör med målsäganden och vittnen utredas under vilka omständigheter gärningarna har begåtts. Åklagare bör sedan vid huvudförhandlingen särskilt plädera för att dessa omständigheter har varit ägnade att allvarligt skada brottsoffrets självkänsla.

I praxis har vissa faktorer identifierats som påverkar bedömningen:

- gärningarnas frekvens och allvar
- om gärningarna skett i hemmet där man normalt ska kunna känna sig trygg
- om gärningarna haft förnedrande inslag
- om målsäganden har befunnit sig i en utsatt situation, exempelvis om denne varit socialt isolerad eller i fysiskt eller psykiskt underläge
- om brottsoffret varit betydligt yngre än gärningspersonen
- om gärningarna skett i närvaro av egna eller gemensamma barn.³¹

I ett avgörande från Göta hovrätt hade den tilltalade vid upprepade tillfällen ofredat målsäganden genom att skicka meddelanden vars innehåll varit mycket nedsättande och kränkande samt även vid ett flertal tillfällen överträtt ett meddelat kontakförbud. Enligt hovrätten rådde det inte något tvivel om att den tilltalade haft för avsikt att trycka ned och smutskasta målsägan-

---

²⁸ NJA 2003 s. 144.

²⁹ Prop. 1997/98:55 s. 133-134.

³⁰ Ibid s. 133.

³¹ SOU 2011:85 Fridskränkingsbrotten och egenmäktighet med barn s. 81.

den samt att få henne att känna sig förnedrad och förminskad. Den tilltalades agerande hade också inneburit stora negativa konsekvenser för henne. Trots att det varit fråga om förhållandevis lindriga enskilda brott ansåg hovrätten att gärningarna hade ingått i ett mönster som sammantaget haft som syfte att bryta ned målsäganden. Detta medförde att gärningarna bedömdes ha varit ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla och den tilltalade dömdes därför för grov kvinnofridskränkning.³²

I ett annat hovrättsavgörande har gärningarna, som bestått av upprepade ofredanden och olaga hot, emellertid *inte* ansetts vara ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla. Domstolen beaktade att det mellan parterna förelåg en utdragen och uppsplitande skilsmässoprocess samt att det förekommit häftiga ordväxlingar från båda sidor. Gärningarna bedömdes inte vara alltför allvarliga och något våld hade inte förekommit.³³

Svea hovrätt fann i ett avgörande, efter en helhetsbedömning av parternas situation under den aktuella brottstiden, att gärningarna inte varit ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla på sätt som förutsätts i bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning. Målsäganden hade upprepade gånger i alkoholpåverkat tillstånd uppträtt gränsöverskridande i förhållande till barnen i familjen, vilket i hög grad hade provocerat den tilltalade. Målsäganden hade heller inte velat avsluta relationen trots att den tilltalade flera gånger uttryckt en sådan vilja. Istället för grov kvinnofridskränkning dömdes den tilltalade för de enskilda gärningarna som utgjordes av två fall av misshandel, ett olaga hot och ett ofredande.³⁴

Vid tveksamheter i det enskilda fallet om gärningarna har varit ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla bör åklagaren framställa ett alternativt yrkande om olaga förföljelse, se avsnitt 3.

2.6 Straffvärde

Fridskränkningens brotten är brott av sådan art att det finns en presumtion för att påföljden ska bestämmas till fängelse.³⁵ Minimistraflet är fängelse i ett år. Straffvärdet bör hamna på straffminimum eller i den nedersta delen av straffskalan enbart när det rör sig om fall där de brottsliga gärningarna utgörs av ett mindre antal förhållandevis lindriga brott. Ju allvarligare eller ju fler gärningar som ingår i brottet, desto högre ska straffvärdet anses vara.³⁶ Straffvärdet torde dock inte påverkas i någon nämnvärd utsträckning av att det

---

³² Göta hovrätt, dom 2023-02-08, mål B 3890-22.

³³ Svea hovrätt RH 2004:48.

³⁴ Svea hovrätt, dom meddelad 31 maj 2023, mål B 3589-23.

³⁵ NJA 2004 s. 97.

³⁶ Prop. 2020/21:217 s. 38.

tillkommer ytterligare någon enskilda gärning som är av samma art som de som ingår i ett fridskränkingsbrott i det enskilda fallet.³⁷

Eftersom höjningen av minimistraffet från nio månader till ett års fängelse infördes den 1 januari 2022 kan det inträffa att en förundersökning avseende ett fridskränkingsbrott omfattar gärningar såväl före som efter detta datum. Vilket straffvärde som ska åsättas fridskränkingsbrottet i ett sådant fall har prövats av HD. Om de enskilda gärningarna som har begåtts *efter* straffskärpningen uppfyller förutsättningarna för att bedömas som ett fridskränkingsbrott ska den skärpta straffskalan tillämpas. Vad gäller de enskilda gärningar som inträffade *före* straffskärpningen ska dessa ha en mildrande effekt vid straffvärdebedömningen och får alltså inte bedömas som om att de har ägt rum efter straffskärpningen.³⁸

För det fall att gärningarna av någon anledning inte når upp till ett fridskränkingsbrott utan åtal istället väcks för de enskilda brotten bör åklagaren även åberopa de straffvärdehöjande omständigheter som anges i 29 kap. BrB. En sådan omständighet som särskilt ska beaktas är om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet till person.³⁹

2.7 Preskription

Den yttersta preskriptionstiden för fridskränkingsbrotten är tio år. De enskilda gärningar som ingår i ett fridskränkingsbrott preskriberas självständigt enligt de regler som gäller för respektive brott.⁴⁰ Detta innebär att lindrigare gärningar som exempelvis ofredande och hemfridsbrott preskriberas redan efter två år från brottsdatum medan exempelvis misshandel och sexuellt ofredande preskriberas efter fem år från brottsdatum. Åklagaren bör vara särskilt uppmärksam på de olika preskriptionstiderna vid beslut om frihetsberövande, delgivning av brottsmisstankar samt åtals väckande.⁴¹

2.8 Konkurrensregler

Vanliga konkurrensregler ska tillämpas, vilket innebär att brott med ett *strängare* minimistraff än fridskränkingsbrotten inte kan ingå i dessa utan måste åtalas särskilt.⁴²

---

³⁷ Prop. 1997/98:55 s. 134.

³⁸ HD, dom den 6 mars 2024, mål nr B 6145-23.

³⁹ 29 kap. 1 § 2 st. 2 men. BrB.

⁴⁰ Prop. 1997/98:55 s. 131–132.

⁴¹ Åklagarmyndighetens tillsynsbeslut ÅM 2015/1481.

⁴² Prop. 1997/98:55 s. 134.

Ett brott med *samma* straffskala som fridskränkingsbrotten ska dömas i konkurrens med dessa, exempelvis grov kvinnofridskränkning och grovt olaga tvång.⁴³

Brottet *olaga förföljelse* infördes med fridskränkingsbrotten som förebild. För tillämplighet krävs enligt båda bestämmelserna att det rör sig om upprepade och integritetskränkande brottsliga gärningar som riktar sig mot en och samma person. Olaga förföljelse är dock inte begränsad till närståendeförhållanden. Inte heller krävs att gärningarna ska ha varit ägnade att allvarligt skada brottsoffrets självkänsla. Vid konkurrens mellan fridskränkingsbrotten och olaga förföljelse har de förstnämnda företräde, vilket innebär att olaga förföljelse är subsidiär till fridskränkingsbrotten.⁴⁴

Brottet *hedersförtryck* utformades även det med fridskränkingsbrotten som förebild. Enligt förarbetena till hedersförtrycksbrottet måste brottslighet som har begåtts med ett hedersmotiv anses utgöra en så tydlig särreglering i förhållande till fridskränkingsbrotten att bestämmelsen om hedersförtryck bör ha företräde. Om rekvisiten för båda brotten är uppfyllda har således hedersförtryck i normala fall företräde framför fridskränkingsbrotten.⁴⁵

Om det föreligger tveksamheter i det enskilda ärendet hur brottet bör rubriceras bör åklagaren välja det brott som har företräde enligt konkurrensreglerna och i andra hand yrka ansvar för det sekundära brottet.

2.9 Rättskraft

Efter en fällande dom för fridskränkingsbrott är det som regel inte möjligt att väcka åtal för ett annat brott som ingår i uppräkningsdelen i 4 kap. 4 a § BrB och som begåtts inom den tidsperiod som den lagförda fridskränkningen omfattar. Orsaken är att de enskilda gärningarna ofta inte är så preciserade till antal, tid och plats att rättskraften för varje enskild gärning kan bedömas. Om förhållandet är det motsatta, att de enskilda gärningarna bestämt har kunnat anges i det tidigare åtalet, bör andra gärningar inte anses omfattas av domens rättskraft.⁴⁶

Det finns inget hinder mot att återkomma med åtal avseende andra brott inom samma brottstid som domen avser om de har en strängare straffskala och därmed enligt konkurrensreglerna inte ska ingå i fridskränkingsbrotten. Det är däremot inte möjligt enligt reglerna om rättskraft att väcka åtal för ett nytt gärningsmoment om det ingår i väsentligen samma händelseförlopp som den gärning som redan prövats av domstol. Det gäller även om det nya gär-

---

⁴³ Hovrätten för Västra Sverige, dom den 26 februari 2010, mål nr B 1261-10.

⁴⁴ Prop. 2010/11:45 s. 71, 73 och 77.

⁴⁵ Prop. 2021/22:138 s. 13, 18 och 28. Se även RÄV 2023:16.

⁴⁶ Prop. 1997/98:55 s. 134.

ningsmomentet innebär att gärningen får en strängare rubricering än den gärning som omfattas av den tidigare domen.⁴⁷

---

⁴⁷ NJA 1987 s. 61.

3 Olaga förföljelse

3.1 Bakgrund

Brottet olaga förföljelse infördes som ett nytt brott i brottsbalken 2011. Syftet med bestämmelsen var att förstärka det straffrättsliga skyddet mot upprepade trakasserier eftersom straffskalorna för de enskilda brotten inte bedömdes kunna återspegla brottslighetens allvar i tillräcklig grad. De brottsliga gärningarna kunde var för sig framstå som mindre allvarliga men sedda i ett sammanhang utgöra en påtaglig integritetskränkning.⁴⁸

3.2 Brottets konstruktion

Bestämmelsen om olaga förföljelse har konstruerats med fridskränkingsbrotten som förebild. Brottet omfattar upprepade och integritetskränkande brottsliga gärningar som är riktade mot en och samma person. Var och en av gärningarna ska ha utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet.⁴⁹

Till skillnad från fridskränkingsbrotten uppställer olaga förföljelse inget krav på att det ska föreligga ett närståendeförhållande mellan parterna utan bestämmelsen är tillämplig på alla slags mellanmänniska relationer.⁵⁰ Bestämmelsen uppställer heller inget krav på att de enskilda gärningarna ska ha varit ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla.

De brott som räknas upp i brottskatalogen är sådana som typiskt sett ingår i ett förföljelsebeteende och som innebär upprepade och systematiska trakasserier av den utsatta personen. Gärningspersonen behöver inte ha något särskilt syfte med sitt upprepade handlande utan det är tillräckligt att det objektivt sett framstår som påträngande, besvärande eller annars som ett angrepp på personen i fråga samt att gärningspersonen har uppsåt till de faktiska omständigheter som läggs till grund för bedömningen.⁵¹

Olaga förföljelse är subsidiär till fridskränkingsbrotten. Det innebär att om förutsättningarna i fridskränkingsbrotten är uppfyllda ska dessa bestämmelser tillämpas i första hand. Brister det i kravet på ett närståendeförhållande, exempelvis vid unga parrelationer, eller kan åklagaren inte visa att de enskilda

---

⁴⁸ Prop. 2010/11:45 s. 66–68.

⁴⁹ Ibid s. 71 och 4 kap. 4 b § BrB.

⁵⁰ Se exempelvis Hovrätten för Västra Sverige, dom 2022-06-08, mål B 4114-21, där målsäganden var familjehemsföräldrar till den tilltalades son.

⁵¹ Prop. 2010/11:45 s. 68 och 72.

brotten varit ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla kan således olaga förföljelse vara aktuellt.

3.3 Upprepad kränkning av personens integritet

För att gärningarna som räknas upp i brottskatalogen ska anses utgöra olaga förföljelse krävs dels att det är fråga om flera gärningar, dels att var och en av dem har utgjort led i en upprepad kränkning av den förföljda personens integritet.

Hur många gärningar som krävs för att det ska anses vara fråga om en upprepad kränkning som avses med bestämmelsen uttalas inte i förarbetena. Bedömningen ska göras med utgångspunkt i gärningarnas karaktär; ju allvarligare gärningarna är; desto färre gärningar krävs för att de ska anses vara upprepade.⁵² Det är dock Utvecklingscentrums uppfattning att det, i likhet med fridskränkingsbrotten, krävs *fler än två* gärningar som är föremål för domstolens bedömning samtidigt för att kravet på upprepad kränkning ska vara uppfyllt. Det saknar dock betydelse om gärningarna är samma typ av brott, exempelvis kan flera ofredanden utgöra olaga förföljelse.

Av stor betydelse för bedömningen av om gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av den förföljda personens integritet är också i vilket sammanhang som gärningarna har begåtts.⁵³ Det innebär att omständigheter som ligger utanför de åtalade gärningarna kan få betydelse för bedömningen av om dessa sammantaget kan anses utgöra olaga förföljelse.

HD har i ett avgörande uttalat att gärningarna måste ses i ljuset av de förhållanden under vilka de har ägt rum. I målet hade gärningspersonen under en dryg månads tid övervakat målsäganden på olika sätt, överträtt kontaktförbudet då han ringt och skickat sms till målsäganden, återkommande vistats i närheten av hennes bostad samt hotat henne vid ett tillfälle. Även om vart och ett av brotten hade varit av relativt lindrigt slag och begåtts under en begränsad tid var dessa enligt HD att bedöma som olaga förföljelse. Det förhållandet att gärningspersonen hade befunnit sig i närheten av målsägandens bostad i stort sett dagligen samt även tidigare var dömd för likartad brottslighet mot henne medförde sammantaget att var och en av gärningarna bedömdes ha utgjort led i en upprepad kränkning av målsägandens integritet.⁵⁴

I ett avgörande från hovrätten för Nedre Norrland har domstolen bedömt att ett fall av skadegörelse samt ett flertal ofredanden har varit tillräckliga för att till antal och intensitet kunna kvalificera som olaga förföljelse. Målsäganden

---

⁵² Prop. 2010/11:45 s. 72.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ NJA 2013 s. 1227.

hade dock vid flera tillfällen på eget initiativ kontaktat gärningspersonen och haft en fortsatt sexuell relation med denne, vilket medförde att gärningarna inte ansågs utgöra en sådan upprepad kränkning av målsägandens integritet som olaga förföljelse förutsätter.⁵⁵

3.4 Straffvärde och preskription

Av förarbetena framgår att domstolen, vid bedömningen av vilket straffvärde olaga förföljelse har i det enskilda fallet ska ta hänsyn till allvaret i den samlade brottsligheten samt med vilken intensitet denna har kommit till uttryck.⁵⁶ Straffvärdet för olaga förföljelse ska anses vara högre än om det fastställs ett gemensamt straffvärde för de enskilda gärningarna. Till skillnad från fridskränkingsbrotten utgör olaga förföljelse inget artbrott, vilket innebär att det inte föreligger en presumtion för ett fängelsestraff.⁵⁷

Olaga förföljelse är inte ett perdurerande brott utan de enskilda gärningarna preskriberas i enlighet med de regler som gäller för respektive brott.⁵⁸

---

⁵⁵ Hovrätten för Nedre Norrland, dom 21 februari 2023, mål B 885-12.

⁵⁶ Prop. 2010/11:45 s. 72.

⁵⁷ NJA 2020 s. 216.

⁵⁸ Prop. 2010/11:45 s. 77.

4 Våld i ungas parrelationer

4.1 Våldets karaktär, frekvens och konsekvens

Även om det finns likheter mellan våldet i ungas respektive vuxnas parrelationer vad avser exempelvis normaliseringsprocessen så finns det också skillnader. Under ungdomstiden börjar starka känslomässiga band att etableras i parrelationer och sexualiteten får ökad betydelse för individen. Ungas begränsade erfarenheter av tidigare parrelationer kan påverka deras uppfattning om vad som utgör ett våldsamt beteende och vad som är acceptabelt i relationen. Våld i en ung parrelation kan innebära negativa konsekvenser senare i livet för både våldsutövaren och den utsatta. Det finns ett samband mellan ungas relationsvåld och att ha blivit utsatt för våld, övergrepp eller försummelse som barn samt att ha bevittnat våld mellan föräldrarna.⁵⁹

Forskning visar att det finns skillnader mellan tjejer och killar när det gäller våldets karaktär, frekvens och konsekvenser. Det våld som tjejer utövar är oftare lindrigare än killars och innehåller större inslag av verbala kränkningar medan killar utövar mer sexuellt våld och mer allvarligt fysiskt våld. Vad gäller konsekvenserna får tjejerna oftare fysiska skador av våldet, behöver oftare vård och rapporterar mer negativa effekter som rädsla för sin partner och för att bli allvarligt skadad eller dödad.⁶⁰ Grupper som antingen är särskilt utsatta eller särskilt sårbara är unga hbtqi-personer, unga som lever i en hederskontext och unga med olika funktionsnedsättningar.⁶¹ Unga personer kan också vara särskilt utsatta på så sätt att de har svårt att undvika gärningspersonen då denne kanske går i samma skola och rör sig i samma kompis-krets. Den utbredda tillgången till sociala medier kan också användas för att effektivt övervaka och kontrollera var offret befinner sig och vilka personer denne träffar.

Enligt en studie hade nästan var tredje ungdom utsatts för våld i en parrelation redan vid 15 års ålder. De ungdomar som hade utsatts för våld i en parrelation uppgav psykisk ohälsa i högre grad än icke-utsatta och upplevde också i större utsträckning att de presterade sämre i skolan än sina klasskamrater.⁶²

---

⁵⁹ Brå Rapport 2021:15 Våld i ungas parrelationer s. 8 och 11.

⁶⁰ Ibid s. 9–10.

⁶¹ Ibid s. 17.

⁶² Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, Jernbro och Landberg, Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Jämställdhetsmyndigheten, 2024 s. 17–18.

4.2 Ungas relationer och begreppet närstående

Som nämnts i avsnitt 2.3 kännetecknas ett närståendeförhållande av att det mellan parterna föreligger *en både praktisk och känslomässig bindning som inte är alltför kortvarig*. Ungas parrelationer kännetecknas typiskt sett inte av en sådan praktisk bindning som kan anses omfattas av begreppet närstående.

I ett avgörande från hovrätten över Skåne och Blekinge var parterna 15 år och domstolen konstaterade att de visserligen hade varit ett par och haft en känslomässig bindning till varandra men stått under annans vårdnad, varför de båda saknat egen bestämmanderätt i fråga om boende och ekonomi. Även i andra praktiska frågor som övernattning och mathållning var de hänvisade till sina vårdnadshavare. Med anledning av detta bedömdes det att parterna inte hade umgåtts med varandra på ett sätt som kunde jämföras med ett samboförhållande. De gärningar som den tilltalade hade gjort sig skyldig till skulle därför bedömas var för sig.⁶³

Domstolen kom till samma slutsats i ett liknande avgörande avseende omyn- dige i en parrelation, i vilken den ena parten fortfarande bodde hemma. Även om de tillbringat mycket tid hos den andre parten, som hade egen bo- stad, var de inte att betrakta som närstående.⁶⁴

4.3 Olaga förföljelse vid upprepade brottsliga gärningar

En konsekvens av att ungas relationer ofta inte uppfyller förutsättningarna för ett närståendeförhållande är att brottsliga gärningar faller utanför straffan- svaret enligt 4 kap. 4 a § BrB och inte bedöms utifrån det högre straffvärde som fridskränkingsbrotten har i jämförelse med de enskilda gärningarna.

Eftersom olaga förföljelse inte uppställer något krav på ett närståendeför- hållande mellan gärningsperson och brottsoffer kan den bestämmelsen vara ett alternativ vid upprepade och integritetskränkande brottsliga gärningar mot samma målsägande i en ung parrelation.

En förundersökning avseende en misstänkt respektive en målsägande under 18 år ska bedrivas med särskild skyndsamhet och frister för handläggningen gäller enligt lag.⁶⁵ Hänsyn ska också tas till de krav som ställs enligt barnkon- ventionen.⁶⁶

---

⁶³ Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2011-07-29, mål B 1677-11.

⁶⁴ Hovrätten för Övre Norrland, dom 2017-07-13, mål B 438-17.

⁶⁵ 4 § lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare respektive 2 a § förundersökningskungörelsen (1947:948).

⁶⁶ Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

5 Förundersökningen

5.1 Förundersökningsledning

Som huvudregel ska en förundersökning ledas av åklagare så snart det finns någon skäligen misstänkt för ett brott som inte är av enkel beskaffenhet.⁶⁷ Förundersökningar avseende brott som innefattar våld eller hot mot närstående eller tidigare närstående personer ska ledas av åklagare oavsett om någon är skäligen misstänkt för brottet eller inte.⁶⁸ Av detta följer att utredningar som enbart utgörs av ofredanden anses vara av enkel beskaffenhet och behöver inte övertas av åklagare utan kan bedrivas med en polisiär förundersökningsledare.

Omständigheter som utgör skäl för åklagare att överta ledningen av förundersökningen är då någon är skäligen misstänkt för ett brott där det är sannolikt att det finns ett hedersmotiv för brottet eller då en ansökan om kontaktförbud har gjorts.⁶⁹ Det sistnämnda innebär att ärenden som i och för sig bedöms vara av enkel beskaffenhet men som ligger till grund för en ansökan om kontaktförbud ska ledas av åklagare, i vart fall fram till dess att ett eventuellt beslut om avslag på ansökan har fattats. Om istället ett beslut om kontaktförbud har meddelats bör också det fortsatta ansvaret för förundersökningen åvila åklagaren eftersom denne har en skyldighet att fortlöpande ompröva förutsättningarna för förbudet och med anledning av det behöver ha insyn i brottsutredningen.⁷⁰

Som förundersökningsledare ansvarar åklagaren för att utredningen bedrivs effektivt och med beaktande av de rättssäkerhetsaspekter som blir aktuella (se avsnitt 5.2 och Räv 2023:6).

[REDACTED]

---

⁶⁷ 23 kap. 3 § RB och 4 § ÅFS 2005:9.

⁶⁸ 6 § 1 st. p. 1 ÅFS 2005:9.

⁶⁹ 7 § 1 st. p. 6 och 8 § 1 st. p. 3 ÅFS 2005:9 och 29 kap. 2 § p. 7 BrB.

⁷⁰ Räv 2023:1.

[REDACTED]

5.2 SUB-metoden i förundersökningen⁷⁴

SUB-metoden utgör ett gemensamt metodstöd vid utredning av brott i nära relation, brott mot barn och sexualbrott. I metodstödet betonas vikten av att bedriva förundersökningar effektivt eftersom tidsaspekten är särskilt viktig för målsägandens vilja att medverka i utredningen; i synnerhet om målsäganden och den misstänkta personen är närstående.

Det är också rimligt att anta att en snabb handläggning kan ha en viss brottsförebyggande effekt och sänder viktiga signaler till både målsäganden och den misstänkte.

En förundersökning som på så kort tid som möjligt säkrar den bästa bevisningen och som leder till ett snabbt avslut kan sägas ha bedrivits framgångsrikt och effektivt – oavsett om åtal väcks eller inte.

Som förundersökningsledare ansvarar åklagaren för att styra förundersökningen i rätt riktning. Åklagaren bör därför löpande överväga vilken bevisning som ska säkras och vilka utredningsåtgärder som ska genomföras för att klarlägga vad som har inträffat.

Polismyndigheten har utarbetat ett nytt metodstöd på området; *Checklistor för initiala utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer*. Det nya metodstödet ingår i polisens nationella satsning på särskilt utsatta brottsoffer med fokus på att höja kvaliteten och säkerställa en tidig bevissäkring i utredningarna. Den huvudsakliga inriktningen är åtgärder som bör genomföras i utredningens inledningsskede på brottsplatsen och som för åklagaren blir aktuella främst i jourmiljö. Checklistorna finns tillgängliga på respektive ämnessida för brott i nära relation, brott mot barn samt sexualbrott.

---

⁷⁴ Räv 2023:6.

5.3 Direktiv

I egenskap av förundersökningsledare ansvarar åklagaren för att utredningen drivs framåt på ett effektivt sätt. Det är behovet i det enskilda ärendet som styr vilka specifika utredningsåtgärder som behöver genomföras för att så långt som möjligt klarlägga händelseförloppet, exempelvis skadedokumentation av parterna eller dokumentation av brottsplatsen. Genom att lämna direktiv kan åklagaren på ett effektivt sätt kommunicera med utredaren om lämpliga åtgärder allteftersom utredningen fortskrider.

I samband med att förhör ska genomföras bör åklagaren vid upprättandet av direktiv överväga vad som behöver utredas och vilka särskilda frågeställningar som behöver besvaras. [REDACTED]

[REDACTED]

Det kan i vissa fall vara lämpligt att åklagaren också lämnar upplysningar som bör beaktas vid genomförandet av förhöret och om hur det bör dokumenteras, exempelvis om förhörspersonen har en funktionsnedsättning eller om det finns tecken på hedersproblematik i ärendet.

[REDACTED]

[REDACTED]

5.4 Målsägandeförhöret

Målsägandens medverkan i utredningens inledningsskede är ofta en förutsättning för att bevisning alls ska kunna säkras. En viktig faktor som påverkar

målsägandens vilja att medverka är att denne blir professionellt bemött och tagen på allvar.⁷⁵

5.4.1 Målsägandens berättelse

Brott i nära relation är till sin natur sådana att det sällan finns åsyna vittnen till själva brottet. Det är istället målsägandens berättelse som regelmässigt utgör den huvudsakliga bevisningen och som därför också styr förundersökningens inriktning.

Innehåll

Förhöret bör fokusera på en beskrivning av den brottsliga gärningen och besvara frågorna när, var och hur något har inträffat. Andra relevanta händelser och omständigheter som ger en förståelse för målsägandens situation och en kontext i vilken brottet har inträffat bör också ingå i förhöret. Sådan information kan lämnas i sammanfattad form i utskriften.

[REDACTED]

[REDACTED]

■ [REDACTED]

■ [REDACTED]

■ [REDACTED]

■ [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED] Ett nytt målsägandeförhör behöver inte hållas enbart av den anledningen att målsägandebiträdet inte närvarade vid det första. Det kan också vara lämpligt att samla ihop frågor som målsäganden behöver

---

⁷⁵ Brottsförebyggande rådet, Rapport 2016:8, Målsägandens medverkan i rättsprocessen s. 8.

höras om och genomföra ett lite längre förhör istället för att hålla flera korta. Ett exempel kan vara ett kompletterande förhör som behöver genomföras med målsäganden med anledning av uppgifter som framkommit vid förhör med vittnen och misstänkt.

Av praxis följer att målsägandens utsaga kan läggas till grund för en fällande dom under förutsättning att utsagan bedöms tillförlitlig med hänsyn till övrig bevisning i målet. Målsägandens berättelse får inte innehålla några svåröklarliga moment eller motsägelser; eventuella oklarheter bör målsäganden höras om innan åklagaren tar ställning i åtalsfrågan. HD har uttalat att det är ett rimligt krav att målsägandens berättelse till den del det är praktiskt möjligt kontrolleras under förundersökningen men att eventuella brister i detta avseende inte utan vidare behöver innebära att åtalet inte är styrkt.⁷⁶ En fällande dom förutsätter också att det finns stödbevisning som är tillräckligt robust till sin karaktär.⁷⁷

Struktur

För att göra förhöret mer överskådligt kan det vara lämpligt att det struktureras efter varje händelse för sig med angivandet av en rubrik med brottsrubricering och i vart fall en ungefärlig brottstid. Av varje sådant avsnitt bör också framgå vilken eventuell stödbevisning som kan finnas tillgänglig.

Videodokumentation

Eftersom målsägandeförhöret har en sådan central betydelse för utredningen bör det dokumenteras med video. Ett videofilmade förhör innebär goda möjligheter för åklagaren att fortsätta bedriva förundersökning, även om målsäganden ändrar sina uppgifter eller inte längre vill medverka. Enligt reglerna om tidiga förhör kan inspelningen återopas som bevisning vid en huvudförhandling (se vidare avsnitt 5.12).

Utskrift

Förhör med målsäganden bör som huvudregel inte skrivas ut i dialogform då detta medför svårigheter att överblicka och identifiera de enskilda gärningarna samt att koppla stödbevisningen till relevant händelse. Förundersökningsprotokollet blir också onödigt omfattande, vilket i hög grad försvårar för åklagaren att hitta relevant information under förundersökningen och vid huvudförhandlingen när förhörspersoner behöver ställas mot tidigare lämnade uppgifter. Istället utgör en sammanfattning av vad förhörspersonen berättat om när, var och hur olika händelser inträffat ofta ett fullt tillräckligt underlag för åklagaren att bilda sig en uppfattning om eventuellt brott och stödbevisning. Vid behov kan ett sammanfattande förhör kombineras med en dialogutskrift avseende vissa avsnitt i förhöret som är av särskilt intresse. Så kan vara fallet om

---

⁷⁶ NJA 2009 s. 447 I och II.

⁷⁷ Se RåV 2023:6.

avsnittet avhandlar en omständighet som åklagaren önskar göra domstolen särskilt uppmärksam på. En dialogutskrift behöver inte läsas upp och godkännas av förhörspersonen (se avsnitt 5.6).⁷⁸

För det fall att målsäganden har ett nytt namn som kan antas vara okänt för den misstänkta personen eller då målsäganden befinner sig på någon form av hemlig adress, exempelvis ett skyddat boende, får det nya namnet eller platsen inte röjas i förhörsutskriften. Åklagaren bör därför vara särskilt noggrann och kontrollera detta innan förhöret delges den misstänkta personen i förundersökningsprotokollet (se mer om sekretess i avsnitt 8).

5.4.2 Målsägande som inte vill medverka

Det är vanligt förekommande att målsäganden uttrycker tveksamhet inför sin medverkan i förundersökningen. Viljan att medverka kan påverkas av många olika faktorer, exempelvis målsägandens beroende av den misstänkta personen och hens känslor av skuld och skam. Vidare kan bemötandet från myndigheter och anhöriga samt förekomsten av bevisning som ger stöd åt målsägandens uppgifter ha betydelse.

Utgångspunkten är att utredningen ska drivas oberoende av målsägandens vilja att medverka eftersom brott i nära relation, med några få undantag, hör under allmänt åtal.

Det har dock betydelse vid vilken tidpunkt i förundersökningen den ändrade inställningen uppkommer. Det är svårare att fortsätta driva en förundersökning om den information som tillförts utredningen avseende själva gärningen eller tillgänglig bevisning är knapphändig eller kräver målsägandens medverkan för att kunna säkras, exempelvis skadedokumentation eller namn på vittnen som kan ha viktig information.

När målsäganden har uttryckt att hen inte kan eller vill medverka i förundersökningen bör åklagaren göra en samlad värdering av den bevisning som finns för att avgöra vilken betydelse målsägandens inställning har för den fortsatta förundersökningen. Kan brott styrkas genom de förhörsuppgifter och övrig bevisning som redan har säkrats? Finns det utredningsåtgärder som kan vara av betydelse och som kan genomföras utan målsägandens medverkan? Det finns många exempel på brottsutredningar som trots målsägandens bristande medverkan har kunnat drivas vidare till åtal och därefter fällande dom eftersom annan bevisning säkrats och dokumenterats.⁷⁹

Om målsäganden uttrycker en ovilja eller oförmåga att medverka bör målsäganden kallas till ett förhör där hen är personligen närvarande. Det är vik-

---

⁷⁸ Mer information om hur förhör ska genomföras finns i Polismyndighetens handbok för förhör (PM 2023:2).

⁷⁹ Se exempelvis Svea hovrätt, dom 2018-02-15, mål B 8181-17.

tigt att så långt som möjligt säkerställa att målsäganden ger uttryck för sin egen vilja och inte har utsatts för hot eller annan påverkan att ta tillbaka eller ändra sina uppgifter. Vid ett telefonsamtal kan det inte uteslutas att den misstänkta personen eller någon annan kontrollerar vad målsäganden säger till polisen. För det fall att ett målsägandebiträde inte redan finns förordnat bör målsäganden tillfrågas om detta är något som önskas inför förhøret.

Vid förhøret ska målsäganden tillfrågas om de uppgifter som denne eventuellt redan har lämnat i utredningen är korrekta och om anledningen till att denne har ändrat sin inställning.

5.4.3 Målsägande med särskilda sårbarhetsfaktorer

Det är vanligt förekommande att åklagare kommer i kontakt med brottsoffer som av olika anledningar kan vara särskilt sårbara. Det kan vara personer som på olika sätt är beroende av gärningspersonen eller av andra i sin närhet och som därmed har begränsade möjligheter att påverka sin situation eller göra den känd.

Exempel på grupper där det kan finnas en särskild sårbarhet är personer utsatta för hedersförtryck, hbtqi-personer, asylsökande, äldre, personer med funktionsnedsättning eller personer i missbruk. En person kan ofta befinna sig i flera av dessa grupper samtidigt.⁸⁰

Våld eller straffbara kränkningar kan ta sig olika uttryck beroende på vilka sårbarhetsfaktorer en målsägande har. För en person med en fysisk funktionsnedsättning kan det förekomma att den misstänkta personen begränsar livsutrymmet genom olika åtgärder. Ett sådant beteende kan vara hänsynslöst på det sätt som brottet ofredande förutsätter, exempelvis genom att gärningspersonen flyttar runt möbler för en synskadad målsägande eller gömmer undan en rullstol för en rörelsehindrad person.

Åklagaren behöver vara medveten om att målsägandens personliga situation och samhällsstrukturen kan påverka vilken typ av våld som utövas och målsägandens möjlighet att berätta om vad som har inträffat. Har målsäganden en funktionsnedsättning är detta viktigt att känna till redan vid förundersökningens inledningsskede så att bland annat förhörssituationen kan anpassas så långt möjligt efter målsägandens behov. Personer som på olika sätt finns i målsägandens närhet, exempelvis en god man, assistenter, arbetskollegor eller närstående kan ofta bidra med värdefull information i detta avseende.

Vad som sagts gällande den hänsyn som bör tas till målsägandens särskilda utsatthet gäller naturligtvis även i fall då sådana sårbarhetsfaktorer förekommer hos den misstänkta personen.

---

⁸⁰ Se vidare RåV 2022:10 och RåV 2022:03.

5.4.4 Målsägandebitråde

Ett målsägandebitråde förordnas på begäran av målsäganden eller när det annars finns anledning till det.⁸¹ Det innebär att det kan finnas ärenden där omständigheterna bedöms vara så försvårande att åklagaren bör begära att ett biträde förordnas trots att målsäganden motsätter sig det. Förordnande av ett målsägandebitråde utgör en identifierad framgångsfaktor.

Ett målsägandebitråde bör förordnas så tidigt som möjligt för att redan i utredningens inledningsskede kunna erbjuda målsäganden stöttning och information om hur en förundersökning och eventuell huvudförhandling går till. Detta medför att målsäganden kan förväntas medverka i utredningen i högre utsträckning än annars.

Om det är möjligt bör målsägandebiträdet beredas möjlighet att närvara redan vid det första förhøret med målsäganden.

5.4.5 Stödperson

Oavsett om det förordnats ett målsägandebitråde eller inte kan målsäganden ha behov av och önskemål om en stödperson. Det är en lämplig person som har rätt att följa med en målsägande som personligt stöd under förundersökning och rättegång.⁸² Det är förundersökningsledaren som bestämmer vem som får närvara vid ett förhör. Personer som kan tänkas att åberopas som vittnen är dock olämpliga att vara stödpersoner eftersom det finns en risk för att deras egna minnesbilder av händelsen eller av vad målsäganden tidigare har berättat blir påverkade av vad målsäganden senare uppger i sitt polisförhör. Polisen ska säkerställa att inga vittnen närvarar vid målsägandeförhøret.⁸³

Mer information om möjligheten att förordna en stödperson för målsägande finns i RÄV 2022:10 Bemötande av brottsoffer.

5.4.6 Åklagarnärvaro vid förhör

I vissa situationer kan det vara en fördel för utredningen att åklagaren närvarar, personligen eller via videolänk, vid förhøret med målsäganden. Så kan vara fallet när målsäganden är ung och misstanken rör allvarliga brott eller utredningen är särskilt brådskande av andra orsaker. Även då det finns misstanke om att målsäganden har en funktionsnedsättning eller annan problematik kan det finnas behov av att åklagaren närvarar vid förhøret. Åklagaren har då möjlighet att ställa kompletterande frågor till målsäganden direkt vid förhøret och kan lämna direktiv så snart förhøret är avslutat. Det gör att åkla-

---

⁸¹ 4 § lagen (1988:609) om målsägandebitråde.

⁸² 20 kap. 15 § 1 st. och 23 kap. 10 § 6 st. RB.

⁸³ Polismyndighetens metodstöd Checklistor för initiala utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer s. 15 (A249.354/2023).

garen också får en bättre inblick i hur eventuella funktionsnedsättningar påverkar målsägandens möjligheter att berätta, vilket i sin tur underlättar planeringen inför en eventuell huvudförhandling.⁸⁴

5.4.7 Platsen för förhöret

Målsägandeförhör som hålls i anslutning till ett anmälningstillfälle med anledning av ett akut ingripande genomförs vanligtvis på brottsplatsen, exempelvis i målsägandens bostad. Ett sådant förhör bör normalt kompletteras med ett efterföljande förhör i en lugnare miljö i närvaro av målsägandebiträdet.

Om målsäganden har uttryckt önskemål om att höras på en viss plats som är praktisk tillgänglig bör åklagaren överväga detta. Har exempelvis målsäganden någon form av funktionsnedsättning kan det vara lämpligt att genomföra förhöret i hans bostad. För en målsägande som lever i hedersförtryck eller vars livssituation annars är starkt kontrollerad av den misstänkta personen kan en arbetsplats eller en skola framstå som en säkrare förhörplats än polistationen för att inte riskera att röja att målsäganden har kontaktat polisen.

5.5 Förhöret med misstänkt

För att åklagaren ska kunna koncentrera utredningen och styra den i rätt riktning bör den misstänkta personen delges misstanke och hörs relativt tidigt i utredningen, under förutsättning att misstanken har uppnått nivån ”skälig”.⁸⁵ Genom den misstänkta personens berättelse och version av händelseförloppet får åklagaren en uppfattning om vilka utredningsåtgärder och vilken bevisning som fortsättningsvis bör genomföras och säkras för att bringa klarhet i vad som inträffat mellan parterna.

Misstanken bör vara så preciserad som möjligt. Om det föreligger misstanke om flera olika brottstillfällen bör den misstänkta personen höras separat om varje händelse för att förhöret ska bli så tydligt och överblickbart som möjligt. Den struktur som bör användas vid målsägandeförhöret kan också med fördel användas vid förhöret med misstänkt (se avsnitt 5.4.1). Det är viktigt att inför förhöret gå igenom vilka brottsmisstankar som är aktuella och kontrollera att dessa är rätt registrerade i Cåbra. Det är lämpligt att stämma av brottsmisstankarna med förhørsledaren.

Vid mer omfattande ärenden kan en preliminär gärningsbeskrivning utgöra ett bra underlag vid förhöret och för förundersökningen i stort (se avsnitt 5.9).

---

⁸⁴ Se vidare RåV 2022:3.

⁸⁵ 23 kap. 18 § RB och RåV 2023:6.

Den misstänkta personen ska höras mot de uppgifter som har framkommit under utredningen för att få möjlighet att lämna sin version av händelseförloppet; förutom målsägandens berättelse även förekomst av eventuella skador, teknisk bevisning och vittnesuppgifter. Uppgifter som den misstänkta personen lämnar i förhöret bör kontrolleras så långt som möjligt för att samtliga relevanta omständigheter vid eller i anslutning till gärningstidpunkten ska kunna beaktas av åklagaren.

Vid ett slutförhör bör den misstänkta personen underrättas om vilka gärningar som åklagaren har för avsikt att väcka åtal för, gärningarnas slutliga rubricering samt korrekt brottstid.

Har den misstänkta personen någon funktionsnedsättning som påverkar dennes möjlighet att berätta bör hänsyn tas till detta vid planering av förhöret (se avsnitt 5.4.3).

5.6 Uppläst och godkänt

När en förhörspersons utsaga har antecknats i protokollet ska innehållet antingen läsas upp för förhörspersonen eller så ska denne ges möjlighet att granska anteckningen på något annat sätt. Förhörspersonen ska också tillfrågas om denne har något att invända mot innehållet. Efter att den hörde har granskat innehållet i förhørsanteckningen får den inte ändras.⁸⁶

Förhör som har dokumenterats genom en ljudupptagning eller med video och som skrivs ut i sin helhet, så kallat dialogförhör, behöver inte läsas upp för förhörspersonen eller granskas av denne.⁸⁷

De uppgifter som målsäganden har lämnat vid polisförhör kan få stor betydelse vid huvudförhandlingen om målsäganden inte vill medverka eller lämnar en berättelse som avviker från tidigare berättelse. Genom att målsäganden har fått granska och godkänna förhørsanteckningen kan åklagaren bemöta invändningar om att förhören innehåller felaktigheter eller missförstånd. Tillsammans med annan stödbevisning kan förhørsuppgifterna vara tillräckliga för en fällande dom.

5.7 Särskilt om telefonförhör

Generellt sett innebär användandet av telefonförhör i en utredning både en tidsbesparing och ett effektivt utnyttjande av resurser. Gärningens beskaffenhet vad avser allvar, komplexitet och omfattning, vilken typ av muntlig bevisning som ska säkras samt den aktuella förhörspersonens personliga förut-

---

⁸⁶ 23 kap. 21 § 2 st. RB.

⁸⁷ Ibid 3 st.

sättningar kan dock innebära att ett personligt förhör framstår som mer lämpligt. Det är således en avvägning mellan olika intressen och en lämplighetsbedömning som åklagaren får göra i det enskilda ärendet.

Exempelvis bör målsägandeförhör videofilmas enligt reglerna om tidiga förhör (se avsnitt 5.12). Om ingen omständighet särskilt talar emot det kan telefonförhör dock vara lämpligt vid förhör med målsäganden och den misstänkta personen avseende ett inte alltför allvarligt brott som inträffat vid något enstaka tillfälle och där tid och plats för gärningen är tydlig.

Om ett mer ingående videofilmade personligt förhör har genomförts med målsäganden eller den misstänkta personen kan dock kompletterande förhör normalt genomföras per telefon.

Vad gäller förhör med den misstänkta personen bör åklagaren generellt sett vara restriktiv med delgivning av misstanke via telefon. Det bör inte föreligga några tveksamheter kring den misstänkta personens identitet och behöver tolk användas kan telefonförhör vara olämpligt mot bakgrund av den större risk för missförstånd som föreligger.

Telefonförhör kan många gånger vara lämpligt med vittnen som förhåller sig objektiva till parterna och som hörs om deras kännedom om parterna och den aktuella händelsen inom ramen för sin profession, exempelvis kuratorer och tjänstemän inom socialtjänsten. Även vittnen som ska höras om vad målsäganden har berättat om händelsen, så kallad B-bevisning, kan ofta med fördel höras per telefon utan att det innebär att något annat intresse åsidosätts.⁸⁸

5.8 Kontroll av nedlagda förundersökningar

Åklagaren bör under inledningen av förundersökningen kontrollera om parterna förekommer i en utredning sedan tidigare. Har en förundersökning lagts ned med anledning av att målsäganden inte velat medverka och grunden för nedläggningsbeslutet är att brott inte kan styrkas kan den nya förundersökningen innebära att förutsättningarna har förändrats. Det är inte ovanligt att målsäganden, i samband med utredningen av det nya brottet, har ändrat uppfattning och nu vill medverka till att även den äldre händelsen kan utredas och lagföras. Sådana nya omständigheter kan innebära att det är möjligt för åklagaren att göra en annan bedömning av bevisläget avseende det tidigare brottet, varför förundersökningen bör återupptas. Det kan också vara så att den tidigare förundersökningen innehåller uppgifter som har betydelse för utredning av det nya brottet.

---

⁸⁸ Räv 2023:6.

5.9 Preliminär gärningsbeskrivning

En preliminär gärningsbeskrivning utgör ett effektivt redskap för att strukturera och sortera utredningsmaterialet i mer komplicerade och omfattande förundersökningar. Genom att sammanställa brottsmisstankar och eventuell stödbevisning kan åklagaren lättare få en överblick och kontroll över utredningen. Detta innebär i sin tur att det också blir lättare att ta ställning till frågan hur eller om förundersökningen bör drivas vidare.

Det är lämpligt att en preliminär gärningsbeskrivning upprättas i anslutning till att målsäganden hörs mer ingående om vad som inträffat vid de olika gärningstillfällena. Den bör sedan justeras löpande i takt med att utredningen fortskrider; beroende på vilket stöd eventuella vittnen och övrig bevisning ger åt målsägandens berättelse kan gärningar tillkomma eller falla bort.

En sådan uppdaterad preliminär gärningsbeskrivning kan med fördel utgöra underlag för både delgivningsförhör och åtals väckande. På så sätt kan användandet av preliminära gärningsbeskrivningar innebära tidsbesparingar längre fram även om åklagaren kan uppfatta själva arbetsmomentet att upprätta den som tidsödande i inledningsskedet av utredningen.⁸⁹

5.10 Bevissäkring

När det gäller brott i nära relation är det mer regel än undantag att brottsplatsen utgör en bostad. Det innebär att biologiska spår, föremål och annan bevisning riskerar att städas eller slängas bort och förstöras. Det är därför i det akuta skedet efter gärningen som den bästa bevisningen regelmässigt också kan säkras. De utredningsåtgärder som inte genomförs i utredningens inledningsskede kan vara svåra och kanske inte heller meningsfulla att försöka genomföra senare under förundersökningen. Åklagare bör ha detta i åtanke då direktiv om relevanta utredningsåtgärder lämnas till polisen under jourtid. En effektiv bevissäkring i inledningen av ärendet har ofta en avgörande betydelse för möjligheten att också väcka åtal längre fram.⁹⁰

5.10.1 Barn som bevittnar våld

Våld och hot i nära relationer drabbar i många fall även barn. I enlighet med barnkonventionen ska barn under 18 år skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld och mot utnyttjande och försumlig behandling. Barn som

---

⁸⁹ RåV 2023:6.

⁹⁰ Polismyndighetens metodstöd Checklistor för initiala utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer (A249.354/2023).

växer upp i en våldsutsatt miljö far ofta mycket illa oavsett om barnet själv utsätts för våld eller om barnet bevittnar våld i sitt hem.⁹¹

Införandet av barnfridsbrottet har inneburit att barns bevittnande av våld och andra kränkningar i hemmet kan säkras i större omfattning än tidigare i och med att de är målsägande. Deras berättelser kan därmed också utgöra viktig bevisning vid utredningar om våld i nära relation. Finns misstanke om att ett barn på något sätt har bevittnat våld kan barnet med fördel höras så tidigt som möjligt i utredningen; även innan målsäganden i grundärendet har hörts mer ingående om händelsen.

Barn har enligt artikel 12 i barnkonventionen rätt att komma till tals. Att barnet blir lyssnat på och får berätta om händelsen kan hjälpa barnet att bearbeta den ofta skrämmande upplevelse det inneburit att bevittna exempelvis våld mellan föräldrarna. Utgångspunkten måste därför vara att barnet erbjuds en möjlighet att berätta vid ett barnförhör. Åklagaren bör inte utgå ifrån att barnet skulle ta skada av att förhöras utan det kan tvärtom vara så att barnet känner sig förbisedd i brottsutredningen om förhöret inte genomförs.⁹²

För mer information om barnfridsbrottet och barnförhör hänvisas till RåV 2023:9 Brott mot barn och RåV 2022:3 Barnförhör m.m. Även något om förhör med vuxna med osynliga funktionsnedsättningar.

5.10.2 Video- eller fotodokumentation av brottsplatsen

För att en brottsplats i en bostad ska kunna undersökas och dokumenteras krävs ett beslut om husrannsakan.⁹³

Korta videosekvenser eller fotografier av brottsplatsen kan ofta bidra med viktig information om vad som inträffat [REDACTED].⁹⁴ Dokumentation av blodspår och andra forensiska fynd, platsen för beslag av eventuella tillhyggen och skador på egendom visar tecken på förekomst av våld som kan vara svåra att enbart åskådliggöra skriftligen i en promemoria.

Dokumentation av hur det ser ut på brottsplatsen ger också åklagaren och domstolen bättre förutsättningar att placera händelsen i sitt rumsliga sammanhang, exempelvis hur brant trappen var som målsäganden säger sig ha blivit knuffad utför eller var i bostaden barnet befann sig i förhållande till parterna då bevittnandet skedde.

---

⁹¹ Prop. 2010/11:45 s. 32 samt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) art 19.

⁹² Se vidare Barnkonventionen – en kommentar, Maria Grahn-Farley, Studentlitteratur, upplaga 1:2, 2019.

⁹³ 28 kap. 1 § RB.

⁹⁴ RåV 2023:6.

För mer detaljerad information om dokumentation av en brottsplats hänvisas till polisens metodstöd på området.⁹⁵

5.10.3 Video- eller fotodokumentation av parternas skador

Dokumentation av målsägandens och den misstänkta personens skador utgör ofta viktig stödbevisning för att klarlägga vad som inträffat. Även frånvaron av skador kan utgöra en viktig pusselbit i detta sammanhang.

Skadedokumentation som en initial utredningsåtgärd

Vid ett akut skede då patrullen befinner sig på brottsplatsen utgör skadedokumentation av parterna en sådan initial utredningsåtgärd som ska genomföras om förutsättningarna för det är uppfyllda. Dokumentationen bör ske med video eller foto och hur detta närmare ska gå till finns angivet i polisens checklistor.⁹⁶

Dokumentation av *målsägandens skador* kan aldrig ske mot dennes vilja utan det krävs samtycke och att denne medverkar frivilligt. Målsäganden bör därför informeras om vilken betydelse skadedokumentation har för möjligheten att styrka brottet. Som regel sker dokumentationen utan att några formella beslut behöver fattas. Om målsäganden inte vill medverka bör patrullen ändå i en promemoria beskriva vilka synliga skador som har kunnat iakttas i exempelvis målsägandens ansikte eller på armarna.

När det gäller video- eller fotodokumentation av den *misstänkta personens skador* krävs ett beslut om kroppsbesiktning.⁹⁷ Det är vanligt förekommande att den misstänkta personen vid förhör uppger att denne har blivit skadad i samband med försvar mot målsägandens angrepp. Ett tidigt misstankeförhör är i dessa fall en förutsättning för att hinna dokumentera skadan innan den försvinner eller läker. För det fall att den misstänkta personen saknar skador kan detta vara minst lika viktigt att dokumentera i ett tidigt skede. Det underlättar för åklagaren att bemöta och motbevisa eventuella nödvärnsinvändningar som framställs även i ett senare skede av utredningen.

Eftersom blånader är en typ av skada som kan bli mer framträdande i efterhand bör parternas skador dokumenteras på nytt ett par dagar efter uppkomsten.

Skadedokumentation som inges i efterhand

Händelser som anmäls senare och så lång tid efter skadetillfället att rodnader och blånader har försvunnit kan ha dokumenterats av målsäganden själv eller

---

⁹⁵ Polismyndighetens metodstöd Checklistor för initiala utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer s. 8-10 (A249.354/2023).

⁹⁶ Ibid s. 11.

⁹⁷ 28 kap. 12 § RB.

i samband med att målsäganden besökt en vårdinrättning. [REDACTED]

[REDACTED] När målsäganden själv eller någon annan har fotograferat skadorna och ger in fotografierna till polisen bör det också dokumenteras vid vilket datum dessa togs. Uppgift om detta finns lagrat i mobiltelefonens så kallade metadata. Ett foto med en sådan datumangivelse har ett avsevärt högre bevisvärde än om uppgiften om datumet enbart har lämnats av målsäganden muntligen.

5.10.4 Promemoria av polis på brottsplatsen

De poliser som har varit på brottsplatsen ska dokumentera sina iakttagelser i var sin promemoria. Den ska innehålla en beskrivning av hur situationen var på platsen, vilka personer som närvarade, eventuella skador, berusnings- eller påverkansgrad och sinnestillstånd hos de inblandade samt övriga iakttagelser eller omständigheter som är relevanta i ärendet.⁹⁸ Eftersom information av den här typen kan utgöra viktig bevisning i förundersökningen bör åklagaren redan i utredningens inledningsskede lämna direktiv om att promemoria från brottsplatsen ska upprättas.

Vid en huvudförhandling finns det möjlighet att åberopa promemorian som en vittnesattest istället för att polisen behöver kallas personligen (se närmare reglerna om tidiga förhör i avsnitt 5.12).

5.10.5 Kriminalteknik – NFC

Brottsplatsundersökningar kan behöva genomföras för att vissa omständigheter som har betydelse för utredningen ska kunna dokumenteras och för att säkra eventuella spår. Exempelvis kan det ha uppstått skador på väggar, fönster eller möbler i samband med gärningen och blodspår kan behöva säkras i olika utrymmen och på föremål som kan ha använts som tillhygge. Resultatet av genomförda kriminaltekniska undersökningar kan bidra till att klargöra vad som inträffat och utgör därför viktig stödbevisning.

I sin roll som förundersökningsledare åligger det åklagaren att begära de forensiska undersökningar som bedöms vara relevanta i det enskilda ärendet och som kan förväntas föra utredningen framåt. För att de forensiska resurserna ska kunna utnyttjas effektivt behöver åklagaren vara en *påläst beställare*, vilket innebär att åklagaren bör ha förståelse för den forensiska processen, formulera bra frågor och ställa rimliga krav på vilket resultat som kan erhållas.⁹⁹ Inte endast målsäganden utan även den misstänkta personen behöver höras tidigt i utredningen för att åklagaren ska kunna ta ställning till dels

---

⁹⁸ Polismyndighetens metodstöd Checklistor för initiala utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer s. 13 (A249.354/2023).

⁹⁹ RåV 2022:31.

vilka frågeställningar som utredningen behöver besvara, dels vilket material som behöver skickas till NFC för undersökning och analys.

Beroende av vad som framkommer under utredningen behöver åklagaren också fortlöpande ta ställning till om begäran till NFC behöver ändras på något sätt, exempelvis att undersökningen av vissa föremål behöver prioriteras eller framstår som onödiga och därför kan återkallas.

5.10.6 Provtagning för alkohol och droger

Eftersom det kan vara svårt att bedöma om parterna är alkohol- eller narkotikapåverkade vid tidpunkten för gärningen bör åklagaren alltid överväga behovet av att provtagning genomförs. Provtagning av misstänkt förutsätter ett beslut om kroppsbesiktning och vad gäller målsäganden krävs dennes samtycke till åtgärden.¹⁰⁰

Ett videofilmade förhör med målsäganden redan på brottsplatsen kan vara viktigt för att bedöma riktigheten i påståenden från den misstänkta personen om att målsäganden varit kraftigt påverkad av alkohol eller droger.

5.10.7 Journalanteckningar och rättsintyg

Rättsintyg kan antingen utfärdas i form av ett yttrande med journalanteckningar som grund eller utfärdas efter en fysisk undersökning av målsäganden eller den misstänkta personen. En sådan fysisk undersökning kan genomföras antingen av den intygsskrivande läkaren själv eller av en forensisk dokumentationsläkare; så kallad FD-läkare. En FD-läkare har till uppgift att undersöka och dokumentera eventuella skador. Denna dokumentation ligger sedan till grund för rättsläkarens bedömning och utfärdandet av ett rättsintyg. FD-läkare används för att täcka behovet av undersökningar på vissa orter som ligger långt ifrån de rättsmedicinska enheterna.¹⁰¹ På ämnessidan Skadedokumentation och rättsintyg på Rånet finns en kontaktlista över FD-läkare.

Enligt huvudregeln får inte journalanteckningar lämnas ut eller rättsintyg utfärdas om inte målsäganden har lämnat sitt samtycke till det.¹⁰² Har journalanteckningar hämtats in efter att målsäganden har samtyckt till det kan dock ett rättsintyg utfärdas utan hinder av att målsäganden senare ångrar sig och tar tillbaka sitt samtycke.¹⁰³

Möjligheten för polis och åklagare att inhämta stödbevisning i form av läkarjournaler och rättsintyg har dock utökats genom den straffskärpning till ett års fängelse som infördes för fridskränkingsbrotten den 1 januari 2022. Vid

---

¹⁰⁰ 28 kap. 12 § RB.

¹⁰¹ För mer information om rättsintyg och undersökningar, se www.rmv.se.

¹⁰² 25 kap. 1 § och 10 kap. 1 § OSL samt 5 § 1 st. lagen (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott.

¹⁰³ 5 § 2 st. p. 4 lagen (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott.

utredning av dessa brott kan denna typ av bevisning hämtas in oavsett om målsäganden har samtyckt till det eller inte.¹⁰⁴

En läkarundersökning av målsäganden som genomförs i syfte att utfärda ett rättsintyg kräver dock alltid samtycke från denne. Till skillnad från målsäganden kan den misstänkta personen läkarundersökas med tvång men det förutsätter att åklagaren fattar ett beslut om kroppsbesiktning.¹⁰⁵

Omständigheterna i det enskilda ärendet och förekomsten av övrig stödbevisning avgör om det finns ett behov av att begära ett rättsintyg. Vid en allvarlig skadebild hos målsäganden eller den misstänkta personen bör dock ett rättsintyg alltid begäras. Det gäller också i fall då det finns någon frågeställning kring när skadan uppkommit, vilken typ av våld som har orsakat den samt på vilket sätt den uppkommit, exempelvis vid en motvärnsskada, vid misstanke om att en skada är självförvållad eller vid den misstänkta personens nödvärnsinvändning.

[REDACTED]

Journalanteckningar innehåller ofta medicinsk information om målsäganden som inte är relevant för brottsutredningen. Sådan information bör sekretessmarkeras innan journalanteckningen lämnas ut till den misstänkta personen oavsett om den ingår i förundersökningsprotokollet eller finns i sidomaterialet.¹⁰⁷

5.10.8 Övrig stödbevisning

Vittnen

Det är inget ovanligt att det saknas åsyna vittnen till våld och hot i nära relation. Även om vittnet inte har gjort några egna iakttagelser av gärningen som sådan kan denne dock ha värdefull information för utredningen, om vittnet har befunnit sig i nära anslutning till brottsplatsen. Vittnet kan ha uppfattat delar av händelseförloppet eller kan ha träffat parterna precis före eller efter gärningen, sett eventuella skador och fått återberättat vad som har inträffat. Den här typen av vittnen ger ofta ett starkt stöd åt målsägandens berättelse.

---

¹⁰⁴ Ibid 5 § 2 st. p. 1 samt 10 kap. 23 § och 25 kap. 1 § OSL (2009:400).

¹⁰⁵ 4 § lagen (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott och 28 kap. 12 § RB.

¹⁰⁷ 21 kap. 1 § och 10 kap. 3 och 3 a §§ OSL (2009:400).

En annan typ av vittnesbevisning som är vanligt förekommande är personer som står målsäganden särskilt nära och som har fått återberättat vad som inträffat först en tid efter gärningen men som inte har gjort några egna iakttagelser av händelsen. Om det är ett rimligt antagande att vittnena kommer att lämna i stort sett samma uppgifter kan det vara tillräckligt att genomföra förhör med endast ett fåtal.¹⁰⁸

[REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

Händelserapporter och larmsamtal

En annan typ av stödbevisning som regelmässigt bör säkras i ärenden då polis har varit på brottsplatsen är händelserapporter. Dessa kan innehålla viktig information om vad som har inträffat, vilka skador målsäganden har samt om barn har funnits på platsen. Förekommer uppgifter av den typen bör åklagaren också begära att larmsamtalet till polisen hämtas in. Sådana samtal kan ge en uppfattning om målsägandens sinnesstämning och utgör ofta ett viktigt stöd för målsägandens berättelse.

Dagboksanteckningar

Skriftlig stödbevisning som kan säkras hos målsäganden är dagboksanteckningar som i korta ordalag beskriver händelseförloppet samt anger när händelsen inträffade. Det är dock viktigt att utreda om anteckningar som avser olika gärningar har gjorts i anslutning till respektive händelse eller om de har gjorts vid ett och samma tillfälle.

Meddelanden

Meddelanden eller andra typer av elektronisk kommunikation som förevarit mellan parterna före och efter gärningen kan också bidra till att utreda händelseförloppet (se avsnitt 5.11.3 om beslag av skriftliga meddelanden mellan närstående).

---

¹⁰⁸ RåV 2023:6.

5.11 Tvångsmedel

5.11.1 Personella tvångsmedel

Frihetsberövande är en av de framgångsfaktorer som har identifierats vid utredningar om brott i nära relation. Anhållnings- och eventuellt också häktningstiden bör användas effektivt till att säkra den bevisning som dels framstår som flyktig av olika orsaker, dels bäst ger svar på frågan om vad som har inträffat.¹⁰⁹

Risken för kollusion är ofta överhängande vid brott i nära relation, särskilt i inledningen av förundersökningen. I fall när polisanmälan sker i anslutning till brottet bör åklagaren därför alltid överväga att anhålla den misstänkta personen. Frihetsberövande är ett effektivt sätt att minska risken för att målsäganden och vittnen utsätts för negativ påverkan. En målsägande som inledningsvis inte velat medverka i utredningen, exempelvis av rädsla för den misstänkta personen, kan komma att ändra uppfattning om denne frihetsberövas.

Även brott som ligger en längre tid tillbaka i förhållande till anmälningstillfället kan utlösa en risk för kollusion i samband med att den misstänkta personen delges misstanke om brott eller att förhör genomförs med vittnen som är släktingar eller på annat sätt bekanta med den misstänkta personen. Ju allvarligare brott som misstanken avser, desto starkare framstår skälen för frihetsberövande.

Vad gäller risken för recidiv görs bedömningen i regel med utgångspunkt i misstänkts belastningsregister. Även om den misstänkta personen är ostraffad sedan tidigare bör åklagaren vid en häktningsförhandling kunna argumentera för att det upprepade beteende som förekommer vid våld i nära relation medför en risk för återfall i brott mot samma målsägande, i synnerhet om parterna bor tillsammans. Har parterna nyligen separerat kan det också innebära en ökad risk för våld, vilket forskning på området visar.¹¹⁰ Riskfaktorer hos den misstänkta personen som exempelvis drogpåverkan eller ett uppvisat aggressivt beteende bör också beaktas vid bedömningen.

Om vissa förutsättningar är uppfyllda får förhörspersoner hämtas till förhör. Hämtning av målsägande eller vittne bör dock endast ske när det föreligger skäl av särskild vikt för en sådan åtgärd. I praktiken brukar brottets svårhetsgrad och hur brådskande förhöret framstår få betydelse för om sådana skäl kan anses föreligga. Hämtning till förhör av den som inte är misstänkt ska

---

¹⁰⁹ RåV 2023:6.

¹¹⁰ Dödligt partnervåld mot unga, Shilan Caman och Sara Skott, Jämställdhetsmyndigheten, november 2023, s. 26-27.

dock ske med stor restriktivitet.¹¹¹ Beslut om hämtning och dess närmare villkor måste också dokumenteras i tillräcklig utsträckning av åklagaren.¹¹²

Vad gäller den misstänkta personens rätt till insyn i utredningen hänvisas till RÄV 2022:26 Den misstänkta personens rätt till insyn i en brottsutredning och RÄV 2023:10 Misstänkta rätt till insyn vid frihetsberövanden m.m.

5.11.2 Reella tvångsmedel

Som framgår i avsnitt 5.10.2 krävs ett beslut om husrannsakan för att en brottsplats i exempelvis en bostad eller ett fordon ska kunna undersökas och dokumenteras men även för eftersökande av tillhyggen, mobiltelefoner, datorer och andra föremål som ska tas i beslag.¹¹³

För att ett föremål ska kunna tas i beslag krävs bland annat att det skäligen kan antas ha betydelse för brottsutredningen eller kunna användas för att utföra en genomsökning på distans.¹¹⁴

Beslag av föremål utgör ofta viktig bevisning för att händelseförloppet ska kunna klarläggas. Det saknar betydelse vem som äger respektive besitter föremålet som är aktuellt för beslag och tvångsmedlet kan i princip riktas mot vem som helst, även målsäganden och vittnen.¹¹⁵ Det bör dock beaktas att beslag som görs mot målsägandens vilja kan påverka dennes intresse att medverka i den fortsatta utredningen. Åklagaren kan behöva göra en intresseavvägning mellan å ena sidan målsägandens skydd för sin personliga integritet och å andra sidan behovet av säkrandet av relevant information i utredningen och den misstänkta personens rätt till en rättvis rättegång, se vidare nedan om den misstänkta personens rätt till insyn i utredningsmaterialet.

Information som finns lagrad i den elektroniska utrustningen som sådan kan säkras genom att beslaget undersöks. För att söka efter handlingar som finns lagrade utanför den elektroniska utrustningen, som exempelvis i molntjänster eller i applikationer, krävs istället beslut om genomsökning på distans.¹¹⁶

För mer information om beslag och genomsökning på distans samt vad som gäller kring kopiering av handlingar som påträffas vid sådana tvångsåtgärder hänvisas till RÄV 2022:22 Beslag och genomsökning på distans.

En annan fråga som kan uppkomma i samband med att elektronisk utrustning tillhörande målsäganden har speglats är i vilken omfattning den misstänkta personen har rätt till insyn i materialet. Vid sidan av sådant material

---

¹¹¹ 23 kap. 7 § RB och 6 § 2 st. FUK (1947:948).

¹¹² JO 7674-2018.

¹¹³ 28 kap. 1 § RB.

¹¹⁴ 27 kap. 1 § RB.

¹¹⁵ Se Lindberg, Rättegångsbalk (1942:740) 27 kap. 1 §, Karnov (JUNO) besökt 2023-09-26).

¹¹⁶ 28 kap. 10 a § RB.

som är relevant för utredningen och som således ingår i förundersökningsprotokollet kan det också finnas en stor mängd uppgifter och foton som är högst personliga för målsäganden och som denne har intresse av att den misstänkta personen inte får del av. Det material som har tagits fram vid granskningen och sparats ned i nya lagringsfiler eller skrivits ut i form av rapporter, protokoll eller liknande bör anses utgöra förundersökningsmaterial.¹¹⁷ Den misstänkta personen har rätt till insyn i detta material men den rätten kan begränsas om det är fråga om en uppgift som inte har betydelse för beslutet i åtalsfrågan och det står klart att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför den misstänkta personens intresse av att ta del av uppgiften.¹¹⁸

5.11.3 Särskilt om beslag av skriftliga meddelanden mellan närstående

Det tidigare beslagsförbudet avseende meddelanden mellan närstående har upphävts. I förarbetena motiverades avskaffandet av förbudet med att teknikutvecklingen har lett till att skriftlig kommunikation sker i en väsentligt större omfattning idag än vad som var fallet då rättegångsbalken och beslagsförbudet tillkom. Med hänsyn till dessa ändrade kommunikationsvanor är det betydligt vanligare att meddelanden mellan närstående har betydelse för brottsutredningar.

Precis som för andra tvångsmedel gäller behovs- och proportionalitetsprinciperna för beslag mellan närstående; om bevisningen kan nås på ett annat och mindre ingripande sätt eller om ingreppet inte är proportionerligt får beslag inte göras. När det gäller mindre allvarliga brott kan således beslag av meddelanden mellan närstående vara oproportionerligt. För att kunna ta en mobiltelefon eller en dator i beslag krävs ofta ett föregående beslut om husrannsakan eller kroppsvisitation, vilka är tvångsmedel som i sin tur kräver att fängelse kan följa på brottet. Detta innebär ofta i praktiken att beslag av meddelanden mellan närstående heller inte kan ske vid alltför lindrig brottslighet.¹¹⁹

5.11.4 Hemliga tvångsmedel

För att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (HÖK) ska få användas i en förundersökning krävs att det, förutom vid misstanke om vissa i lagtexten uppräknade brott, inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader för det aktuella brottet. Det krävs också att det finns en skäligen misstänkt för brottet och att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

---

¹¹⁷ RåV 2022:26.

¹¹⁸ 10 kap. 3 och 3 a §§ OSL (2009:400).

¹¹⁹ Prop. 2021/22:119 s. 53-54, 56 och 58.

Om det saknas en skäligen misstänkt får HÖK användas endast vid en förundersökning som avser brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (HAK).¹²⁰

Det kan vara av synnerlig vikt för utredningen att kunna klarlägga huruvida den misstänkta personens mobiltelefon har funnits på en viss geografisk plats vid en viss tidpunkt. Notera att vid ansökan om HÖK är det själva fridskränkingsbrottet som utreds, varför minimistraffet för de enskilda gärningarna inte utgör något hinder mot HÖK. Vid ansökan till domstolen bör därför fridskränkingsbrottet anges som grund. Till skillnad från fridskränkingsbrotten saknar bestämmelsen om olaga förföljelse ett föreskrivet minimistraff, vilket innebär att HÖK inte får användas vid utredning av detta brott.

5.12 Reglerna om tidiga förhör

I och med reglerna om tidiga förhör har möjligheterna att använda sig av muntlig bevisning som säkrats tidigt i utredningen utökats. Vad avser brott i nära relation får reglerna störst praktisk betydelse för uppspelning av tidiga videoförhör samt återopandet av vittnesattester, exempelvis promemorior som polispatrull har upprättat över iakttagelser på brottsplatsen.

5.12.1 Åberopande av videoförhör som bevis

I förarbetena framhålls att de utökade möjligheterna att använda berättelser som lämnats vid tidiga förhör som bevis medför bättre förutsättningar för materiellt riktiga domar samt att påfrestningen för förhörspersoner minskar. I mål som rör relationsvåld är risken för påverkan större än vanligt och reglerna innebär därför också en minskad risk för att vittnen och brottsoffer utsätts för hot eller andra påtryckningar i syfte att få dem att ta tillbaka eller ändra sina uppgifter inför huvudförhandlingen i domstol.¹²¹

En berättelse som har lämnats vid ett förhör inför en brottsbekämpande myndighet och som dokumenterats genom en ljud- och bildupptagning får återopas som bevis i rättegången, om det är lämpligt.¹²² Det åligger domstolen att bedöma om det är lämpligt med hänsyn till sakens prövning och omständigheterna i det enskilda fallet. Det åligger den part som återopar videoförhöret att också visa varför det är lämpligt att det tillåts som bevis.¹²³

Regeln omfattar samtliga förhörspersoner, även om den sannolikt största praktiska betydelsen erhålls i ärenden då målsäganden inte vill eller vågar medverka i den fortsatta utredningen eller vid huvudförhandlingen. Det

---

¹²⁰ 27 kap. 19–20 §§ RB.

¹²¹ Prop. 2020/21:209 s. 1 och 14.

¹²² 35 kap. 15 § RB.

¹²³ Prop. 2020/21:209 s. 43.

finns således inget hinder mot att vid huvudförhandlingen också åberopa videoförhör som genomförts med den misstänkta personen under förundersökningen. Det kan vara värdefullt att för domstolen åskådliggöra den misstänkta personens sinnesstämning och andra omständigheter som bedöms vara relevanta för målet.

Ett videoförhör av bra kvalitet med målsäganden eller ett vittne kan innebära att förhörspersonen inte behöver höras igen inför domstol. Det finns dock inget som hindrar att förhörspersonen, även om videoförhöret spelas upp, också hörs personligen i rätten i form av ett tilläggsförhör.¹²⁴

Ett filmat förhör med målsäganden som genomförts i direkt eller nära anslutning till brottet kan, även om det brister i kvalitet, ändå tillmätas ett högt bevisvärde. En sådan videoupptagning kan på ett effektivt sätt visa målsägandens reaktioner och tillstånd, exempelvis berusning, kort efter gärningen samt övriga förhållanden på platsen. Förhöret kan därför med fördel åberopas som bevisning även om ytterligare förhör ska hållas med målsäganden under huvudförhandlingen.¹²⁵

Det är inte tillåtet att vid en huvudförhandling spela upp videoförhör med ett vittne som är närstående till part om denne inte längre vill lämna något vittnesmål.¹²⁶

Åklagaren bör tydligt ange i stämningsansökan om ett videoinspelat förhör åberopas så att domstolen har möjlighet att göra en lämplighetsbedömning inför huvudförhandlingen. Erfarenheter från den operativa verksamheten har visat att reglerna om tidiga förhör tillämpas olika av domstolarna i landet. Vid vissa domstolar föreläggs åklagaren att yttra sig över lämpligheten att i det enskilda målet tillåta uppspelning, medan det på andra håll förväntas att åklagaren yttrar sig över lämpligheten redan i stämningsansökan.

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

---

¹²⁴ Ibid s. 46 och 47.

¹²⁵ RåV 2021:23.

¹²⁶ Prop. 2020/21:209 s. 48.

■ [REDACTED]
[REDACTED]

■ [REDACTED]
[REDACTED]

Åklagaren bör vidare redogöra för vilka möjligheter den tilltalade har haft till ett effektivt motförhör under förundersökningen, eller att möjligheten för den tilltalade att försvara sig uppfylls genom tilläggsförhöret med förhörspersonen vid huvudförhandlingen.¹²⁷

5.12.2 Vittnesattester

En skriftlig berättelse får åberopas som bevis vid huvudförhandlingen om parterna godtar det och det inte är uppenbart olämpligt.¹²⁸

Även avseende vittnesattester bör åklagaren tydligt ange i stämningsansökan att det i första hand är vittnesattesten som åberopas och i andra hand vittnesförhör eller telefonförhör inför rätten. Det åligger sedan försvaret att yttra sig om attesten kan godtas.

En skriftlig vittnesattest har normalt ett lägre bevisvärde jämfört med om vittnet hörs i domstol. Trots detta kan det vara tillräckligt för att uppnå det syfte som parten vill uppnå genom att åberopa beviset.¹²⁹

För mer information om reglerna om tidiga förhör, se RåV 2021:23 Nya regler om tidiga förhör.

5.13 Säkrande av skadeståndsanspråk

Enligt rättegångsbalken har åklagaren en långtgående skyldighet att föra målsägandens skadeståndstalan. Finns ett målsägandebitråde förordnat för målsäganden, vilket ofta är fallet vid brott i nära relation, kan åklagaren dock utgå ifrån att biträdet för målsägandens talan om skadestånd. Ett skadeståndsanspråk kan under vissa förutsättningar säkras genom förvar och kvarstad. I de fall målsägandens skadeståndsanspråk gentemot den misstänkta personen är mer omfattande bör åklagaren överväga om det finns anledning att starta en tillgångsutredning och ta egendom i förvar i syfte att yrka kvarstad för målsägandens räkning. Det gäller även om ett målsägandebitråde är förordnat eftersom biträdet inte har någon möjlighet att ta egendom i förvar.¹³⁰

---

¹²⁷ Hovrätten för Nedre Norrland, dom den 7 december 2023, mål nr B 981-23.

¹²⁸ 35 kap. 14 § 1 st. 4 p. RB.

¹²⁹ Prop. 2020/21:209 s. 37.

¹³⁰ 26 kap. RB och RåV 2023:3. För skadehändelser från och med den 1 juli 2022 gäller de högre ersättningsnivåerna för kränkingsersättning och uppgår lägst till 8 000 kronor. För mer information, se Brottsoffermyndighetens hemsida.

För mer information om förvar och kvarstad för att säkra en framtida betalningsförpliktelse som skadestånd hänvisas till RÄV 2021:9 Brottsutbyte, förvar och kvarstad.

5.14 Heder

Åklagare som utreder brott i nära relation bör vara medvetna om att hedersproblematik kan förekomma i denna typ av ärenden. Det finns ingen enhetlig definition av begreppet hedersrelaterad brottslighet men Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten definierar det som brott som helt eller delvis begåtts för att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grups anseende utifrån en föreställning om heder.

Hedersrelaterad brottslighet uppvisar många likheter med fridskränkingsbrotten men det finns vissa utmärkande faktorer, exempelvis att det är vanligt med flera gärningspersoner, att brottet är sanktionerat av familjen eller släkten samt att brottet ofta har planerats under lång tid.¹³¹

Bestämmelsen om hedersförtryck tar likt fridskränkingsbrotten sikte på den situationen att flera brottsliga gärningar riktar sig mot samma målsägande och har begåtts av samma gärningsperson. Ett motiv till gärningarna ska dock ha varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grups heder. Något närståenderekvisit finns inte.¹³²

Förekommer det ett hedersmotiv till en enstaka gärning utgör det en försvårande omständighet vid bedömning av straffvärdet.¹³³ I likhet med vad som gäller för hedersförtryck behöver hedersmotivet inte ha varit det enda motivet för brottet. Heder som försvårande omständighet kan användas för alla brott.¹³⁴

Hedersförtrycksbrottet har företräde framför fridskränkingsbrotten om rekvisiten för båda brotten är uppfyllda samtidigt.¹³⁵

Eftersom målsägandens säkerhet är av högsta prioritet i ärenden om hedersrelaterad brottslighet är det viktigt att åklagaren bevakar denna fråga under hela rättsprocessen, även om målsägandens skydd primärt är en uppgift för socialtjänsten och polisen.¹³⁶

---

¹³¹ RÄV 2023:16.

¹³² 4 kap. 4 e § BrB samt prop. 2021/22:138 s. 20 och 24-25.

¹³³ 29 kap. 2 § 10 p. BrB.

¹³⁴ Prop. 2021/22:138 s. 22.

¹³⁵ Ibid s. 28.

¹³⁶ RÄV 2023:16.

6 Åtalet

6.1 Gärningsbeskrivningens utformning vid fridskränkingsbrott och olaga förföljelse

6.1.1 En uppsamlade åtalspunkt för flera opreciserade gärningar

För att den misstänkta personen ska kunna försvara sig mot brottsmisstanken ska gärningsbeskrivningen vara så preciserad som möjligt utifrån händelseförloppet i det enskilda fallet.

En person som vid upprepade tillfällen under lång tid har utsatts för våld och andra typer av övergrepp kan dock ha svårt att i detalj beskriva varje enskild händelse samt när och var den har inträffat. Det gäller särskilt då händelserna inte har varit utmärkande i något avseende utan kan sägas utgöra ett vardagligt inslag för målsäganden. Det är typiskt för gärningar som utgör förhållandevis lindrigt våld, olaga hot och olika typer av ofredanden. Dessa kan dock utgöra led i en upprepad kränkning och vara ägnade att allvarligt skada personens självkänsla.

Det finns en möjlighet att, utöver de enskilda gärningar som i tillräcklig grad kan preciseras, ta med också sådana icke-preciserade gärningar i en eller flera avslutande punkter i gärningsbeskrivningen. Även om varje enskilt tillfälle inte behöver preciseras åligger det dock åklagaren att bevisa att gärningarna har ägt rum.¹³⁷

6.1.2 Yrkande om olaga förföljelse i andra hand

Om det råder osäkerhet om de särskilda rekvisiten för fridskränkingsbrotten är uppfyllda, exempelvis om parternas relation i det enskilda fallet kan anses utgöra ett närstående förhållande, bör ett yrkande i andra hand om olaga förföljelse framställas i stämningsansökan.

6.1.3 När tidigare väckta åtal eller dom avgör brottets rubricering

Det inträffar ibland att *åtal redan är väckt* avseende andra enskilda gärningar och det nya åtalet avseende ytterligare en gärning medför att samtliga brott istället bör rubriceras som ett fridskränkingsbrott. Erfarenhet från den operativa verksamheten har visat att det är lämpligt att i dessa fall rubricera gärningen i det nya åtalet som ett fridskränkingsbrott och att i gärningsbeskrivningen ange en gemensam brottstid för samtliga gärningar. Under rubriken *Handläggning* i stämningsansökan bör åklagaren sedan hänvisa till de redan

---

¹³⁷ Prop. 1997/98:55 s. 81 och NJA 1991 s. 83.

åtalade gärningarna och ange att dessa bör handläggas vid ett och samma tillfälle (se avsnitt 2.4.1). Åklagaren bör göra domstolen uppmärksam på situationen redan vid en eventuell häktningsförhandling.

Åklagaren bör alltså inte ange de tidigare åtalade gärningarna på nytt i den nya gärningsbeskrivningen; detta för att undvika att samma gärningar blir åtalade två gånger. Inte heller bör åklagaren lägga ned de tidigare väckta åtalen för att istället inkludera dessa i det nya åtalet. Nedlagda åtal kan leda till att den misstänkta personen yrkar på frikännande dom i dessa delar.

Om den misstänkta personen *tidigare är dömd* för samma typ av brottslighet mot samma målsägande kan två nya brottsliga gärningar, tillsammans med det lagförda brottet, medföra att de nya gärningarna kan rubriceras som ett fridskränkingsbrott. En förutsättning är dock att det föreligger ett tids samband mellan den lagförda händelsen och de nya gärningarna (se avsnitt 2.4.1 och 2.4.2).

6.2 Försvårande omständigheter

Vid bedömningen av straffvärdet ska vissa omständigheter som omnämns i 29 kap. BrB särskilt beaktas i försvårande riktning; bland annat om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet till person eller om den tilltalade utnyttjat offrets skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig. En annan försvårande omständighet som är vanlig förekommande vid brott i nära relation är att brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person. Det kan vara fallet då barnet bevittnar våld mellan föräldrarna men även situationer där antingen gärningspersonen eller offret är närstående till barnet.¹³⁸ Som nämns i avsnitt 5.14 utgör det också en försvårande omständighet om ett motiv för brottet har varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder.

Det finns inget formellt krav på att i gärningsbeskrivningen ange de eventuella försvårande omständigheter som är aktuella i det enskilda ärendet.¹³⁹ Det är dock Utvecklingscentrums rekommendation att i både stämningsansökan och plädering åberopa aktuell försvårande omständighet och motsvarande lagrum i 29 kap. BrB. Med hänsyn till den misstänkta personens möjligheter att försvara sig är det också lämpligt att den misstänkta personen har ställts mot de försvårande omständigheter som ska omfattas av åtalet redan i samband med att denne hörs om brottsmisstankarna under förundersökningen. Då blir det tydligt för den misstänkta personen vad som läggs denne till last.

---

¹³⁸ Se Ågren, Brottsbalk (1962:700) 29 kap. 1 och 2 §§, Karnov (JUNO), besökt 2024-01-04.

¹³⁹ 45 kap. 4 § RB.

6.3 Yrkande om utvisning

Så snart åklagaren handlägger ett ärende där den misstänkta personen är utlänning bör åklagaren överväga om utvisning på grund av brott kan vara aktuellt. Detta gäller även vid brott i nära relation.

En förutsättning för utvisning är att utlänningen döms till ett svårare straff än böter. Det krävs vidare att det kan antas att utlänningen kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet *eller* att den åtalade brottsligheten är så allvarlig att utlänningen inte bör få stanna kvar i landet.¹⁴⁰

Risk för fortsatt brottslighet kan föreligga även avseende en person som tidigare är ostraffad men som nu har begått flera våldsbrott mot närstående.¹⁴¹

Vid *allvarlig brottslighet* behöver det inte föreligga en risk för fortsatt brottslighet för att utlänningen ska kunna utvisas, det avgörande för bedömningen är brottets straffvärde. Som en allmän riktlinje gäller att brottet normalt bör ha ett straffvärde om minst sex månaders fängelse för att kunna föranleda utvisning på denna grund.¹⁴² Gränsen kan dock underskridas då brottets karaktär ger skäl till det, exempelvis vid angrepp mot någons liv, hälsa, frihet eller frid eller när brottet annars utgjort en påtaglig integritetskränkning. Gärningar som har utövats i nära relation eller som haft ett hedersmotiv anges som exempel i förarbetena.¹⁴³

Vid bedömning av utvisningsfrågan tar domstolen hänsyn till utlänningens anknytning till det svenska samhället. I detta sammanhang har det betydelse om utlänningen har barn i Sverige. Det är dock barnets bästa som ska beaktas i enlighet med barnkonventionen och inte utlänningens önskan att få ha kontakt med sitt barn. Om brotten har riktats mot barn eller någon annan närstående minskar betydelsen av familjebanden vid bedömningen av utlänningens anknytning.¹⁴⁴

Enligt ett avgörande från HD konstateras att grov kvinnofridskränkning är ett brott av sådant slag som utgör ett hot mot ett grundläggande samhällsintresse. Brottet kan därför ligga till grund för utvisning även av en EES-medborgare, trots att denne har barn i Sverige.¹⁴⁵

För övrig information och vägledning om utvisning på grund av brott hänvisas till Räv 2023:15 Utvisning.

---

¹⁴⁰ 8 a kap. 1 § utlänningslagen (2005:716).

¹⁴¹ NJA 2019 s. 544.

¹⁴² 8 a kap. 1 § utlänningslagen (2005:716).

¹⁴³ Prop. 2021/22:224 s. 124.

¹⁴⁴ Räv 2023:15 s. 42–43.

¹⁴⁵ HD, dom den 6 mars 2024, mål B 6145-23.

7 Beslutsmotiveringar och underrättelser om beslut

Vid underrättelser om beslut att lägga ned förundersökningar används regelmässigt de standardiserade motiveringar och skäl som Cåbra tillhandahåller. Det kan dock finnas anledning att använda en mer individualiserad besluts-motivering i vissa fall. För parterna kan det underlätta förståelsen för beslutet och kan därför vara lämpligt ur bemötandesynpunkt.

[REDACTED]

Beslutsmotiveringar bör inte innehålla namn på personer som förekommer i förundersökningen eller någon redogörelse för vad dessa eventuellt har berättat i förhör.¹⁴⁶ Det finns annars en risk för att åklagaren röjer uppgifter som är sekretessbelagda och som kan medföra fara eller annat men för målsäganden eller annan då de blir offentliga, se avsnitt 8.

[REDACTED]

I Utvecklingscentrums överprövningsverksamhet har framkommit att åklagare ofta inte uppdaterar brottsmisstankarnas brottstid i Cåbra i enlighet med de brottstider som den misstänkta personen delgetts innan nedläggningsbeslutet fattas. Det förekommer också att samma beslutsmotivering används för samtliga brottsmisstankar i ett nedläggningsbeslut, trots att orsakerna till nedläggning egentligen är olika. Felaktiga brottstider och svårbegripliga motiveringar kan bland annat medföra att parterna inte förstår vilken händelse som omfattas av åklagarens beslut, vilket får anses utgöra brister ur bemötandesynpunkt.

De delgivna brottsmisstankarna ska också motsvara en brottsmisstanke som finns registrerad i Cåbra.

---

¹⁴⁶ Åklagarmyndighetens tillsynsbeslut 2018:03 och 2023:3.

8 Sekretess och säkerhet

8.1 Allmänt om skyddade personuppgifter¹⁴⁷

Uppgifter om personers namn, personnummer, adress och övriga uppgifter som registreras i folkbokföringen är som huvudregel offentliga. En person som lever med någon form av hotbild riktad mot sig kan dock få skyddade personuppgifter. Skyddet ska förhindra att uppgifter om personen sprids.

Det finns tre nivåer av skyddade personuppgifter:

- fingerade personuppgifter
- skyddad folkbokföring
- sekretessmarkering

Den högsta skyddsnivån är *fingerade personuppgifter* och hanteras av Polismyndigheten. Detta utgör det mest ingripande skyddet för den enskilde och innebär att personen får nytt namn och personnummer.

Skatteverket hanterar *skyddad folkbokföring* och *sekretessmarkering*, vilka utgör skyddsåtgärder inom folkbokföringen. För att kunna erhålla ett sådant skydd krävs således att personen är folkbokförd, vilket inte är fallet om personen enbart har ett samordningsnummer.

Skyddad folkbokföring är den högsta nivån av skyddade personuppgifter som Skatteverket hanterar och kan bli aktuellt för en person som riskerar att utsättas för brott, förföljelse eller allvarliga trakasserier. Vid skyddad folkbokföring framgår inte personens verkliga adress i folkbokföringen och sprids inte heller till andra myndigheter. All post till den skyddade personen går istället till en särskild adress till ett skattekontor som i sin tur vidarebefordrar posten till personens verkliga adress.

Sekretessmarkering utgör en lägre nivå av skyddade personuppgifter och ställer inte samma krav på skyddets effekt. Det innebär endast en varnings-signal om behovet av att göra en noggrann skadeprövning när uppgifter om en person begärs ut. Uppgifter om en person med sekretessmarkering blir således inte sekretessbelagda enbart på grund av sekretessmarkeringen utan utgångspunkten är att även dessa uppgifter är offentliga. En myndighet måste göra en noggrann skadeprövning för varje uppgift som efterfrågas och bedöma om det kan antas att den enskilde kan lida men om uppgiften lämnas ut.

---

¹⁴⁷ Se Skatteverkets hemsida och information om skyddade personuppgifter.

8.2 Hantering av ärenden med sekretessbelagda uppgifter

I förundersökningar råder en presumtion för sekretess för uppgifter om en persons personliga och ekonomiska förhållanden. Det innebär att uppgiften får röjas endast om det står klart att personen eller någon närstående till denne inte lider skada eller men.¹⁴⁸

Sekretess kan dock även omfatta uppgift om en persons bostadsadress, oavsett om det är en stadigvarande eller en tillfällig adress, dennes telefonnummer, e-postadress, arbetsgivare eller andra liknande uppgifter som kan lämna upplysning om var personen är bosatt eller som kan användas för att komma i kontakt med denne eller dennes anhöriga. Om det av särskild anledning kan antas att personen eller dennes närstående kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs, gäller sekretess för sådana uppgifter.¹⁴⁹

Har en person *skyddad folkbokföring* gäller bestämmelsen även i ärenden hos Åklagarmyndigheten. Sekretessen gäller oavsett om uppgiften begärs ut av en privatperson eller av en annan myndighet. Uppgifter som lämnar upplysning om var personen är stadigvarande eller tillfälligt bosatt omfattas av sekretess om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men. Det gäller även uppgifter som kanske sedda var för sig inte bidrar till att avslöja personens adress men som tillsammans röjer var denne befinner sig.¹⁵⁰

Förundersökningsprotokollet får således inte innehålla uppgifter som, var för sig eller tillsammans, avslöjar för gärningspersonen var en målsägande med skyddad folkbokföring är bosatt. [REDACTED]

[REDACTED]

I ärenden rörande brott i nära relation omfattas inte målsägandens namn som sådant av sekretess såsom fallet är vid exempelvis sexualbrott. [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED] Sekretess i ärendet utgör det svagaste skyddet för personuppgifter och skiljer sig från skyddad folkbokföring och sekretessmar-

---

¹⁴⁸ 35 kap. 1 § OSL (2009:400).

¹⁴⁹ Ibid 21 kap. 3 §.

¹⁵⁰ Ibid 21 kap. 3 a §.

kering eftersom det är åklagaren själv som avgör om målsägandens namn och uppgifter behöver skyddas i det enskilda ärendet.

Det händer regelmässigt vid utredningar om brott i nära relation att det i journaler och andra typer av vårdanteckningar också finns information rörande målsägandens hälsa och sexualliv som inte är av relevans för utredningen. Sådana uppgifter omfattas av sekretess och bör inte lämnas ut till den misstänkta personen, varken i förundersökningsprotokollet eller i sidomaterialet.¹⁵¹

Enligt huvudregeln upphör sekretessen för uppgift om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden när åtal väcks och förundersökningsprotokollet överlämnas till domstol. Då gäller sekretessen endast om det kan antas att den enskilde eller dennes närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Det råder således en presumtion för att uppgiften är offentlig.¹⁵² Är en uppgift belagd med sekretess hos Åklagarmyndigheten kan dock sekretessen överföras till domstolen.¹⁵³

Sekretess för uppgift om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden gäller inte i beslut om huruvida åtal ska väckas, beslut om att förundersökning inte ska inledas eller beslut om att en förundersökning ska läggas ned.¹⁵⁴ Det innebär att beslutsmotiveringar inte bör innehålla några uppgifter som kan innebära fara eller annat men för målsäganden eller någon annan person eftersom de blir offentliga.

För att minska risken för att åklagare oavsiktligt lämnar ut sekretesskyddade personuppgifter finns rutiner för den särskilda sekretessprövning som bör göras innan uppgifter lämnas ut.¹⁵⁵ På Rånet finns också ett webinarium rörande hur skyddade personuppgifter ska hanteras i Cåbra.

Det är ofta mänskliga misstag inom myndigheter som leder till att uppgifter röjs, vilket kan medföra långtgående konsekvenser för de personer och deras anhöriga som lever med skyddade personuppgifter.¹⁵⁶

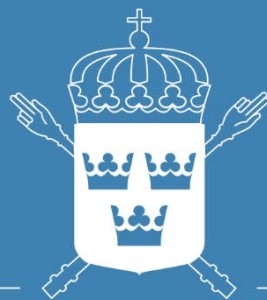
¹⁵¹ 21 kap. 1 § och 10 kap. 3 och 3 a §§ OSL (2009:400).

¹⁵² Ibid 35 kap. 7 § och 43 kap. 3 § 2 st.

¹⁵³ Ibid 43 kap. 2 § 1 st.

¹⁵⁴ Ibid 35 kap. 6 § p. 1.

¹⁵⁵ Se vidare Åklagarmyndighetens ärendehanteringshandbok på Rånet.

ÅKLAGARMYNDIGHETEN